

## „ÎN MIJLOCUL CĂRȚILOR, SINGURII MEI TOVARĂȘI”. SCRISORI DE LA ION ȘIADBEI CĂTRE ARTUR GOROVEI

Ștefan S. GOROVEI<sup>1</sup>

**Cuvinte cheie:** I. Șiadbei, Artur Gorovei, Universitatea din Iași, Gorge Pascu, filologie, lingvistică

**Mots-clefs:** I. Șiadbei, Arthur Gorovei, Université de Jassy, Gorge Pascu, philologie, linguistique

Se pare că filologul Ion Șiadbei (1903-1977), lingvist și istoric literar, nu s-a prea învrednicit de interesul celor din breasla sa: studii despre viața și opera lui nu am întâlnit (sau poate nu am știut unde să le caut...), după cum nici lucrările lui n-au fost adunate în volum(e). Căutând informații despre întâmplările vieții sale, despre om și activitatea lui științifică, am fost uimit să constat că le găsesc mai ales în necrologurile prilejuite de tragica-i moarte în cutremurul din 4 martie 1977<sup>1</sup>, necrologuri dintre care se distinge, prin precizie și obiectivitate, acela al profesorului G. Ivănescu<sup>2</sup>. Dacă „variațiunile” în ceea ce privește prenumele (Ion sau Ioan) ori data nașterii (1901, 1902 sau 1903) sunt oarecum explicabile – a semnat, de obicei, numai cu inițiala prenumelui, iar precocitatea manifestărilor științifice a putut să deruteze – în schimb pare inexplicabilă lipsa de

---

<sup>1</sup> Academia Română, Filiala Iași – Centrul de Istorie și Civilizație Europeană, IAȘI.

<sup>1</sup> H. Mihăescu, *Ioan Șiadbei (1901-1977)*, în *Studii și Cercetări Lingvistice*, XXVIII, 1977, 4, p. 469-470 (*Necrolog*); Iorgu Iordan, *I. Șiadbei (1901-1977)*, în *Limba Română*, XXVI, 1977, 3, p. 319 (*In memoriam*); G. Ivănescu, *I. Șiadbei (1902-1977)*, în *AȘUI*, Secțiunea III, e. *Lingvistică*, XXIII, 1977, p. 140-142; Alexandru Niculescu, *Profesorul*, în *România Literară*, X, 1977, 11, 17 martie 1977, p. 7 (*Cronica limbii*). „Vocea” care i-a fost consacrată de Janna Balacciu și Rodica Chiriacescu în *Dicționar de lingviști și filologi români* (Editura Albatros, București, 1978, p. 237-238) conține unele informații eronate și altele nesigure, omițând „peripețiile” carierei științifice și didactice a lui Șiadbei. Mulțumesc d-lui profesor Eugen Munteanu pentru amabila comunicare a paginilor de interes din acest dicționar.

<sup>2</sup> Mulțumesc și aici d-lui profesor Mircea Ciubotaru pentru amabilitatea cu care mi-a oferit ajutorul d-sale în obținerea acestui necrolog. Regret că niciodată, în vremea când îl întâlneam regulat, la dejun, pe profesorul Ivănescu la Casa Universitarilor din Iași, discuțiile n-au ajuns la subiectul, cald încă (era în 1977!), pe care îl reprezenta acest unchi al meu și cazul său.

interes pentru cineva despre care un savant ca Iorgu Iordan a lăsat mărturie formulate cam ... sibilinic<sup>3</sup>:

Cariera științifică și didactică a lui I. Șiadbei a fost bogată în peripeții. A început, strălucit, la vârsta de 20 de ani [...]. Erudiția, spiritul critic ascuțit și calitățile expunerii l-au impresionat puternic pe G. Ibrăileanu însuși, care vedea în tânărul său colaborator (și elev în același timp) mai mult decât o speranță puțin obișnuită. [...]

Cariera didactică și-a început-o ca asistent la catedra de Istoria literaturii române vechi, pe care a părăsit-o după puțini ani, din cauza neînțelegerilor cu profesorul și din vina exclusivă a acestuia. [...]

Tot felul de cauze, unele dintre ele greu de descoperit, l-au împiedicat să se realizeze așa cum îi dădeau dreptul calitățile incontestabile [...].

E drept că, în chiar *același* an, așa cum vom vedea, *același* savant, referindu-se la împrejurări concrete, putea scrie despre *același* personaj în alte cuvinte. Câțiva ani mai târziu, avea să spună despre I. Șiadbei că „ajunsesse un lingvist destul de valoros, dar, ca om, era cam ciudat”<sup>4</sup>. Desigur, se poate înțelege că necrologul nu a cuprins *nil nisi bonum*, iar profesorul Iordan nu a fost singurul care să se refere la omul „cam ciudat”. E cu atât mai valoros textul profesorului Ivănescu, prin calitățile menționate deja; de aceea, rețin din necrologul respectiv aceste constatări<sup>5</sup>:

A fost, în mare măsură, victima propriului său temperament. Din temperamentul său decurg, cel puțin în parte, insuccesele aproape tragice ale vieții sale: înlăturarea sa din Universitatea ieșeană în 1925, respingerea sa de la examenul pentru ocuparea catedrei de Lingvistică romanică de la Iași, în 1935, înlăturarea sa din Universitatea bucureșteană, în 1946, și de la Institutul de Lingvistică din București, în 1959, când el n-a găsit sprijinitori.

Evocând cu duioasă înțelegere mai degrabă omul decât savantul, profesorul Niculescu a observat, nu fără tristețe, că Șiadbei a cunoscut atât „bucuria unor recunoașteri timpurii și entuziaste”, cât și „amărăciunea unor nemeritate înfrângeri”. Altfel spus, *bucuria* aceluia început („strălucit”, după Iorgu Iordan) a fost total umbrită (dacă nu anihilată) de *amărăciunea* înfrângerilor.

Poate nu e inutil ca, înainte de a merge mai departe, să vedem care au fost *înfrângerile* delicat menționate de profesorul Niculescu și ale căror repere cronologice le oferă profesorul Ivănescu.

În anul școlar 1924-1925, I. Șiadbei figurează ca asistent la catedra de Istoria literaturii române vechi<sup>6</sup>, al cărei titular era profesorul Giorge Pascu<sup>7</sup>; începând din

<sup>3</sup> Iorgu Iordan, *I. Șiadbei (1901-1977)*, cit.

<sup>4</sup> Valeriu Mangu, *De vorbă cu Iorgu Iordan*, Editura Minerva, București, 1982, p. 295.

<sup>5</sup> G. Ivănescu, *I. Șiadbei (1902-1977)*, cit., p. 142.

<sup>6</sup> *Anuarul Universității din Iași 1924-[19]25*, Tipografia Coop. „T. M. Carpați”, Iași, 1925, p. 75.

<sup>7</sup> Giorge Pascu (1882-1951), lingvist, istoric literar, profesor la Facultatea de Litere a Universității din

1926, asistent la acea catedră este menționat Th. Roșculeț<sup>8</sup>. Reținerea lui Șiadbei ca asistent de către Giorge Pascu pare naturală, dat fiind că îl cunoscuse încă de pe vremea când, ca elev de liceu, lucra cu hărnicie în Biblioteca Universității, condusă pe atunci chiar de acest profesor; una dintre scrisorile care urmează (nr. 8 din 8 noiembrie 1919) arată o relație cuviincioasă și relaxată. Ce anume a provocat „înlăturarea” din 1925, o spune, ceva mai târziu, chiar Giorge Pascu<sup>9</sup>:

DI I. Șiadbei, încă student, a fost în adevăr câtva timp asistentul meu și **I-am dat afară** din mai multe motive: la curs și la lucrările seminariale cu studenții ori venea la jumătatea orei, ori nu venea deloc; la întrebările pe care i le puneam uneori la seminar nu răspundea, ceea ce dovedea nepregătire; la un moment dat a început să scrie niște recenzii, prin care lăuda în așa fel pe unii adversari ai miei, încât laudele acele erau un atac deghizat la adresa mea.

Este evident că DI I. Șiadbei era liber să aibă orice idei, chiar contrare ideilor mele, dar nu-i mai puțin adevărat că asistentul, care-i mâna dreaptă a profesorului, trebuie să meargă în pas cu profesorul, altfel trebuie să plece. DI Șiadbei n-a înțeles, și atunci **I-am înlocuit** cu T. Roșculeț, licențiat magna cum laude, mult superior Dlui Șiadbei, dar pe care până la licență nu-l cunoscusem mai de aproape, fiindcă era o natură retrasă și timidă.

Se vede că au fost cam blânde cuvintele cu care Iorgu Iordan a descris înlăturarea lui Șiadbei din învățământul universitar „din cauza neînțelegerilor cu profesorul și din vina exclusivă a acestuia” ...

În anul imediat următor, a avut loc un congres al filologilor la Cluj (23-25 aprilie 1926). De la Iași a mers doar I. Șiadbei. Iată impresiile unui participant pe care îl putem bănuși departe și străin de „neînțelegerile” evocate, Grigore Nandriș (1895-1968), împărtășite lui Alexandru Rosetti (1895-1990)<sup>10</sup>:

Filologii ieșeni au fost absenți de la congres, afară de Șiadbei, **acest minunat Benjamin al filologiei noastre**. Mi-a făcut cea mai simpatică impresie și a fost

Iași. Pentru acest controversat personaj al vieții universitare ieșene, trimit la ultima sa evocare, întemeiată pe o bogată bibliografie și pe un lot de scrisori recent publicate: Iulian Marcel Ciubotaru, *Universitari ieșeni interbelici. Giorge Pascu*, în *Cronica*, s. n., XLVII, 2012, 9 (septembrie), p. 19 și 23.

<sup>8</sup> *Universitatea din Iași. Anuarul pe anii școlari 1926-1927 și 1927-1928*, Institutul de Arte Grafice „Viața Românească”, Iași, 1929, p. 88.

<sup>9</sup> Giorge Pascu, *Competență și imparțialitate. Cazul I. Șiadbei*, Iași, [Tipografia] H. Goldner, 1934 (extras din *Revista Critică*, 1934-1935), p. 5; sublinierile îmi aparțin.

<sup>10</sup> *Scrisori către Al. Rosetti (1916-1968)*, ediție îngrijită, cu prefață, note și indice de Al. Rosetti, postfață de Vasile Nicolescu, Editura Minerva, București, 1979, p. 272, nr. 1 (scrisoare din Cluj, 28 aprilie 1926); sublinierile îmi aparțin. Comunicarea de la Cluj a fost publicată, cu același titlu (*Leviticul de la Belgrad*), în *Revista Filologică. Organ al Cercului de Studii Filologice de pe lângă Facultatea de Filosofie și Litere din Cernăuți*, I, 1927, 3, p. 276-283.

pentru mine o rară bucurie gândindu-mă la tot ce poate face acest intelectual cu cei 23 de ani ai lui, în condițiunile favorabile în care l-a așezat norocul și l-a înzestrat natura. A făcut o comunicare despre Leviticul de la Belgrad. **Șiadbei era minunea congresului...**

„Norocul” nu va fi chiar așa de favorabil cu „acest minunat Benjamin<sup>11</sup> al filologiei” românești. Gorge Pascu a „lucrat” mai departe, în aceeași manieră, punându-l pe noul său asistent să scrie împotriva fostului asistent un articol care a fost publicat în primul număr al faimoasei „Revista Critică”<sup>12</sup>; titlul articolului relua, într-un fel de replică ironică, pe acela al unui lung studiu al lui Șiadbei, tipărit în 1925 în „Viața Românească”<sup>13</sup>. A fost, probabil, o dezamăgire pentru profesorul Pascu să rămână curând fără asistentul său licențiat *magna cum laude*: Roșculeț a murit în 1930.

Despre „respingerea [...] de la examenul pentru ocuparea catedrei de Lingvistică romanică de la Iași, în 1935” a relatat parțial chiar Gorge Pascu<sup>14</sup>, dar avem și mărturia lui Iorgu Iordan<sup>15</sup>. În cei zece ani scurși de la primul incident, Șiadbei – devenit profesor secundar – făcuse studii la Paris<sup>16</sup>, unde spera să obțină doctoratul la Sorbona<sup>17</sup>, și se căsătorise cu o nepoată de frate a lui Iancu Botez, decanul Facultății de Litere de la Iași<sup>18</sup>. Când s-a ivit prilejul, a vrut să candideze pentru Catedra de Limbi și Literaturi Romanice (sau Filologie Romanică), devenită vacantă prin transferarea titularului ei (Iorgu Iordan) la Catedra de Filologie Română, rămasă liberă prin decesul lui Alexandru Philippide (12 august 1933). S-au prezentat pentru concurs doi specialiști: Dimitrie Găzdaru<sup>19</sup> și I. Șiadbei<sup>20</sup>. Pregătirea concursului a început

<sup>11</sup> Apelativ folosit pentru a desemna pe cel mai tânăr dintr-o familie ori dintr-un grup. Este numele purtat de un personaj biblic, cel mai mic dintre fiii lui Iacob (frații lui Iosif).

<sup>12</sup> T. Roșculeț, *Știință și improvizație*, în *Revista Critică*, I, 1927, p. 62-66.

<sup>13</sup> Cf. *infra*, nota 119.

<sup>14</sup> Gorge Pascu, *Competență și imparțialitate. Cazul I. Șiadbei*, cit.

<sup>15</sup> Iorgu Iordan, *Memorii*, II, Editura Eminescu, București, 1977, p. 195-196.

<sup>16</sup> V., mai departe, scrisorile nr. 26, 27 și 28, acoperind intervalul aprilie 1927 – ianuarie 1930.

<sup>17</sup> După Janna Balacciu și Rodica Chiriacescu, *Dicționar de lingviști și filologi români*, cit., p. 237, tezele aveau subiectele următoare: *Recherches sur le roumain commun* și *Études sur l'ancien daco-roumain pré-littéraire (jusqu'à la fin du XV-e siècle). Introduction. Les systèmes phonétique et morphologique*. Cu neînsemnate diferențe, aceleași titluri și în necrologul semnat de G. Ivănescu (p. 141), de unde se deduce, însă, că, netipărinte tezele, nu și-a mai putut susține doctoratul. „I. Șiadbei a studiat câțiva ani filologia romanică la Sorbona. Se înscrisese ca doctorand, dar nu și-a susținut tezele”, scrie și Iorgu Iordan în necrologul menționat.

<sup>18</sup> La el se referea, desigur, George Călinescu atunci când îi scria lui Alexandru Rosetti, la 23 octombrie 1936, că „[ancu] Botez [...] are un nepot sau un fiu cu veleități universitare” – *Scrisori către Al. Rosetti (1916-1968)*, cit., p. 101, nr. 13.

<sup>19</sup> Dimitrie Găzdaru (1897-1991) a fost profesor la Iași până în 1940, când s-a transferat la București. În același an a devenit directorul Școlii Române de la Roma, iar mai apoi s-a stabilit în Argentina. Profesor de filologie romanică, a avut o activitate foarte bogată și a lăsat o impresionantă operă științifică.

<sup>20</sup> În *Memoriile* lui Iorgu Iordan (II, p. 195), cei doi candidați sunt amintiți doar cu inițialele (D. G. și

(octombrie 1934) cu un conflict al cărui „erou” a fost profesorul Giorge Pascu, neacceptat ca membru al comisiei de concurs și a continuat cu respingerea candidaturii lui Șiadbei. După Iorgu Iordan, motivul ar fi fost nepotrivirea dintre subiectul tezei de doctorat<sup>21</sup> și înscrierea titlului doctoral în certificatul prezentat de candidat<sup>22</sup>. Dar nu pare să fi fost doar atât. Un articol din ziarul „Dimineața”, la care am ajuns întâmplător, dă și alte amănunte, inclusiv fragmente dintr-un memoriu prin care Șiadbei a cerut casarea concursului cu un singur candidat, întrucât a fost ținut în condiții care-i viciau rezultatul și trezeau bănuiele de părtinire<sup>23</sup>.

Povestind „incidentul”, profesorul Iordan a ținut să facă o observație care sugerează că Șiadbei nu era prea simpatizat în lumea spre care tindea: „încrezut până la înfumurare în capacitatea și posibilitățile sale științifice, care erau, teoretic vorbind, reale, a cerut în scris comisiei respingerea de la concurs a lui D[imitrie] G[ăzdaru]”<sup>24</sup>. De fapt, înlăturarea lui Șiadbei n-ar fi fost necesară, întrucât – după mărturia aceluiași profesor – candidatul rămas „era în vădit avantaj față de concurentul său”<sup>25</sup>. Iar în acest punct a intervenit, desigur, și argumentul cel mai greu (deși neinvocat ca atare): Găzdaru era deja membru al corpului didactic universitar ieșean. Respingerea unui „extern” a fost o tactică menită să supraviețuiască acelei epoci... Dar și aici, ca și în „incidentul” precedent, a venit surpriza: Găzdaru, căruia viitorul avea să-i rezerve o strălucită carieră pe meleaguri străine, „era un legionar foarte bine camuflat”<sup>26</sup>...

Eșecul din 1934-1935 a coincis cu decesul ambilor părinți, în 1935. După câțiva ani, Șiadbei a fost transferat (1938) de la Liceul Național din Iași la Gimnaziul Comercial „Petru Rareș” din București<sup>27</sup>, ajungând în anul următor la Liceul „Mihai Eminescu”, pe care avea să-l și conducă, o vreme, ca director<sup>28</sup>. De aici, în 1942, a fost numit, *prin chemare*<sup>29</sup>, conferențiar la Catedra de Filologie Romanică a Universității din

---

I. Ș.), ceea ce e de înțeles: la vremea când au fost scrise, amândoi erau încă în viață...

<sup>21</sup> Teza a fost publicată în toamna anului 1934: *Problemele vocabularului român comun*, Tipografia H. Goldner, Iași, 1934. După G. Pascu, conducătorii tezei ar fi fost I. A. Candrea și Al. Rosetti (Giorge Pascu, *Competență și imparțialitate. Cazul I. Șiadbei*, cit., p. 10-11), după Iorgu Iordan conducătorul tezei a fost Ovid Densusianu (Iorgu Iordan, *Memorii*, II, cit., p. 196).

<sup>22</sup> *Ibidem*.

<sup>23</sup> *Alt incident la Facultatea de Litere din Iași. Un protest contra concursului pentru ocuparea catedrei de filologie romanică*, în *Dimineața*, an 30, nr. 10.037 din 6 decembrie 1934, p. 9. Este menționat și recursul în contencios, despre care amintește și Șiadbei în scrisoarea din 27 martie 1935 (nr. 35).

<sup>24</sup> Iorgu Iordan, *Memorii*, II, cit., p. 196. Ultima informație necesită o confirmare documentară; s-ar putea să fie o amintire falsă a memorialistului.

<sup>25</sup> *Ibidem*.

<sup>26</sup> *Ibidem*.

<sup>27</sup> Cf. *Curentul* din 14 iunie 1938, p. 3.

<sup>28</sup> G. Ivănescu, *I. Șiadbei (1902-1977)*, cit., p. 141.

<sup>29</sup> Despre practica „chemării” la catedra universitară, fără obișnuitul concurs, v. Iorgu Iordan, *Memorii*, II, cit., p. 117-118.

București, „cu sprijinul lui D. Caracostea”<sup>30</sup>. Dar acest savant<sup>31</sup> fusese ministru al Educației în 1940, în guvernele Gigurtu și Antonescu, și apoi director al Fundațiilor Regale pentru Literatură și Artă (înlocuindu-l pe Alexandru Rosetti). Era de așteptat ca, în urma schimbărilor politice din 1944, să fie înlăturat nu numai profesorul Caracostea, dar și protejatul său, conferențiarul Șiadbei...

Și rămâne înlăturarea de la Institutul de Lingvistică, în 1959. Înființat în 1949, acest institut era condus, la vremea aceea, de profesorul Iorgu Iordan; Șiadbei a lucrat, o vreme, acolo, dar nu ca angajat deplin (cercetător științific), ci în formula numită „în acord”, altfel spus, plătit ... „la bucată”, pentru fiecare activitate îndeplinită. „A făcut parte, mai mulți ani – scrie Iorgu Iordan<sup>32</sup> – din colectivul de elaborare” a *Dicționarului limbii române moderne*<sup>33</sup>. Ce a determinat, după o activitate bine făcută, înlăturarea din 1959 „când el n-a găsit sprijinitori”?! Poate că nu sunt cauze chiar așa de „greu de descoperit”. La 5 martie 1959, fratele său, inginerul Traian Șiadbei, funcționar la Direcția Regională C.F.R. din Timișoara, a fost arestat și mai apoi judecat și condamnat la zece ani de închisoare pentru „uneltire”<sup>34</sup>. E de înțeles că fiul unor moșieri și fratele unui deținut politic nu mai avea loc într-un institut al Academiei și nici „sprijinitori” care să pledeze în favoarea lui...

\*

Nu am puțină (și căderea) de a scrie o biografie a acestui savant și nici competența să-i analizez opera. Am doar șansa de a fi păstrătorul vremelnic al unui număr însemnat de scrisori din cele câteva mii pe care bunicul meu le-a primit în cursul lungii sale vieți. Dintre acestea, păstrate în rămășițele arhivei și bibliotecii de la Fălticeni – amarnic devastate și împutinate, ambele, de trecerea războiului, dar și de evenimentele din anii postbelici, până aproape de zilele noastre – aproape întregă am regăsit corespondența de familie; într-unul dintre volumașele frumoase legate în carton și etichetate pe cotor, o banderolă reunește scrisorile primite de la *Frații Șiadbei*: cei patru băieți – Vintilă, Traian, George și Ion – îi erau nepoți după soția sa<sup>35</sup>. Am ajuns la aceste

<sup>30</sup> G. Ivănescu, *loc. cit.*

<sup>31</sup> Dumitru Caracostea (1879-1964), istoric literar și folclorist, prin ale cărui lucrări „folcloristica românească cunoaște una din cele mai înalte trepte ale ei și se consolidează ca disciplină” (Iordan Datcu, S. C. Stroescu, *Dicționarul folcloriștilor. Folclorul literar românesc*, cu o prefață de Ovidiu Birlea, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 114).

<sup>32</sup> Iorgu Iordan, *I. Șiadbei (1901-1977)*, cit.

<sup>33</sup> Pe pagina de gardă este indicat anul 1958, dar în caseta editorială *bunul de tipar* are data de 11 noiembrie 1958; se poate deduce că masivul volum a apărut pe piață mai degrabă pe la începutul anului 1959. Numele lui Ion Șiadbei figurează în fruntea Colectivului de etimologii.

<sup>34</sup> A murit curând, la 3 septembrie 1959, în spitalul din Oradea. Informațiile provin din *Fișa matricolă penală*, descărcată mai demult de pe site-ul [www.biblioteca-represunii.ro](http://www.biblioteca-represunii.ro), pe care nu l-am mai putut accesa în cursul redactării prezentului text.

<sup>35</sup> Maria Șiadbei, mama fraților, era sora Elenei Gorovei (născute Văsescu). Despre familia Șiadbei, în

scrisori căutând urmele unei corespondențe cu astronomul Vintilă Șiadbei (1898-1944), conferențiar la Universitatea din Iași, de care se interesa un cercetător clujean<sup>36</sup>; dar aceeași banderolă îmbrățișa și un număr (mult mai mare) de scrisori de la Ion Șiadbei, de la a cărui naștere s-au împlinit, la 1 martie, 120 de ani. Socotesc potrivit să folosesc acest prilej pentru a le pune la îndemâna eventualilor viitori cercetători ai omului și ai operei sale. Mi se pare că ele sunt valoroase și interesante din cel puțin două puncte de vedere. Mai întâi, pentru că de la familia Șiadbei nu au rămas arhive: documentele părinților (morți, cum am spus deja, amândoi în același an: 1935) vor fi trecut la unul dintre băieți, dar aceștia au murit, toți, fără să lase urmași, așa că hârtiile – câte vor fi fost, și desigur că nu au lipsit... – s-au împrăștiat ori au luat drumul lăzilor de gunoaie. În al doilea rând, fiindcă documentele care urmează acoperă o perioadă pentru care nu știu ce alte mărturii s-ar putea găsi: ele încep atunci când Ion Șiadbei abia împlinise 16 ani. Privindu-i pe tinerii care au astăzi această vârstă – și chiar pe cei la care s-ar mai adăuga vreo câțiva ani – cu greu am putea găsi cazuri similare. E limpede că adolescentul acumulasă o cantitate uriașă de informații, pe care le asimilase și le orânduise în taințele memoriei sale. Nu e de mirare că, odată intrat în cercul „Vieții Românești” – spre care tindea încă din adolescență<sup>37</sup> – a fost socotit *copilul minune* sau *copilul teribil*; amintirile lui Ionel Teodoreanu despre el merg în aceeași direcție<sup>38</sup>.

Nu e greu de explicat acumularea acestui tezaur de informații. Ion Șiadbei și-a făcut studiile gimnaziale la Gimnaziul „Alec Donici” din Fălticeni, în anii 1914-1918, găzduit, poate, de bunici sau de Artemiza Rusu, mătușa maternă care nu avea copii și care locuia la două case depărtate de cealaltă mătușă maternă, nu alta decât soția lui Artur Gorovei. Astfel, el a avut puțința să cerceteze biblioteca acestui unchi al său<sup>39</sup>, care se vede că i-a îndrumat primii pași. De altfel, cred că, la vremea aceea, biblioteca lui Artur Gorovei era cea mai bogată din oraș și, oricum, cea mai bine aprovizionată cu cărțile și revistele din domeniile care începuseră să-l intereseze pe junele gimnazist: la ceea ce Gorovei însuși moștenise și adunase din tinerețe, se adăugau cărțile și revistele primite

---

legătură cu fiul Vintilă, câteva amănunte la Mioara Gafencu și Sorin Gafencu, *Vintilă Șiadbei și Haralambie Ciocan. Dimensiunile timpului*, Editura StudIs, Iași, 2014, p. 11-29. O schiță de istorie familială: Ștefan S. Gorovei, *De la Fălticeni la Iași: familia Șiadbei (Șiadbey)*, comunicare la Conferința Anuală a Muzeului Municipal „Regina Maria” (IV), Iași, 25 august 2023.

<sup>36</sup> Cf. Ștefan S. Gorovei, *Vintilă Șiadbei – mărturii epistolare*, în *Prutul. Revistă de cultură*, XII (XXI), 2022, 1-2 (69-70), p. 363-370.

<sup>37</sup> V. scrisoarea nr. 4 din 8 iulie 1919: căuta „un mijloc de a intra între Ibrăileni”.

<sup>38</sup> Ionel Teodoreanu, *Masa umbrelor*, în idem, *Masa umbrelor. Întoarcerea în timp*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1957, p. 33: „Cel mai pui-pui dintre tineri era Șiadbey (profesor totuși). Atât de spelb, de sidefiu și ovalin, că părea un derivat didactic, oarecum bărbat, al fecioarei Ioana d’ArC. Altminsteri tobă de carte (tobă universitară), foarte prietenos și cu surăs giocondic”.

<sup>39</sup> V., în acest sens, G. Ivănescu, *I. Șiadbei (1902-1977)*, cit., p. 140: „Artur Gorovei, al cărui nepot era și a cărui bibliotecă i-a stat la dispoziție în anii adolescenței și tinereței”.

prin schimbul cu „Șezătoarea”<sup>40</sup> și apoi, din 1915, publicațiile Academiei Române. Amintirea cercetării acestei biblioteci răzbate din unele scrisori, iar Șiadbei și-a manifestat chiar dorința de a cumpăra o parte a ei (scrisoarea nr. 21 din 12 august 1924); nu știu dacă proiectul acesta s-a mai realizat<sup>41</sup>.

La Fălticeni, gimnazistul mai putea găsi materiale interesante în biblioteca școlii și în cea a Muzeului (aflate, pe atunci, în aceeași clădire), iar pentru literatura franceză putea să aibă acces la biblioteca profesorului său, George Stino (1866-1951). Toate la un loc, însă, n-ar fi putut să echivaleze comorile din Biblioteca Universității ieșene, de care adolescentul a fost așa de entuziasmat.

Scrisorile dezvăluie proiectele ample ale acestui tânăr – frumoase, desigur, dar prea ambițioase pentru vârsta fragedă a făuritorului lor: *Bibliografia folclorului românesc, Numele de familie* și mai ales viața și opera lui Alexandru Lambrior, de a cărui personalitate se atașase în chip evident. Dacă primele două au rămas în stadiul de proiecte, din cel de-al treilea Șiadbei a putut culege câteva roade, publicând din manuscrisele inedite<sup>42</sup> (probabil recuperate, împreună cu unele scrisori, de la anticarii ieșeni<sup>43</sup>), iar mai târziu chiar și o contribuție cu informații de arhivă<sup>44</sup>; dar ținta nu a mai fost atinsă, chiar dacă în 1951 voia să lase impresia că încă mai speră<sup>45</sup>.

<sup>40</sup> Ceea ce a constituit nucleul donației pe care a făcut-o în 1944 Universității din Iași pentru Muzeul Etnografic – cf. Marcel Lutic, *Artur Gorovei – 155 de ani de la naștere*, în *Anuarul Muzeului de Etnografie al Moldovei*, XIX, 2019, p. 345-376 (a dăruit C. 900 de titluri – p. 351).

<sup>41</sup> După Primul Război Mondial, Artur Gorovei a început să se despartă de părți din biblioteca sa, dăruind sau vânzând unor instituții culturale, poate și unor particulari. Probabil așa a ajuns *Arhiva Istorică* a lui B. P. Hasdeu la un anticariat, de unde a cumpărat-o regretatul Constantin Rezachevici (după propria mărturie a acestui istoric).

<sup>42</sup> *Obiceiuri din deosebite timpuri ale anului (Pagini inedite de A. Lambrior 1846-1883)*, în *Făt-Frumos*, I, 1926, 5, p. 145-149 (v. p. 145, nota 1: „manuscrisele lui A. Lambrior pe care le posed”) și 6, p. 168-171; *Însemnări de drum de A. Lambrior*, în *Viața Românească*, XIX, 1927, 1, p. 27-45 (v. p. 27, despre „paginile îngălbenite [...] pe care întâmplarea ni le-a adus înainte”) și 2, p. 163-180). Anterior, publicase, tot în *Viața Românească* (XV, 1923, 6, p. 406-416 și 8-9, p. 221-236), studiul *Alexandru Lambrior*, anunțând un volum „care va cuprinde întreaga lui operă”, precedată de „o biografie amănunțită” (p. 406, nota).

<sup>43</sup> Le-a dăruit, în 1933, Bibliotecii Academiei Române, unde azi formează ms. roM. 5294 – cf. Gabriel Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești*, IV, B.A.R. 4414-5920, Editura Științifică, București, 1992, p. 257-258. Aflând despre pasiunea pentru Lambrior, G. T. Kirileanu i-a pus la dispoziție lui Șiadbei materiale pe care le avea în biblioteca sa (G. T. Kirileanu, *Corespondență*, ediție îngrijită, note, tabel cronologic, bibliografie și indici de Mircea Handoca, Editura Minerva, București, 1977, p. 274 și 610).

<sup>44</sup> *Alexandru Lambrior (Notă bio-bibliografică)*, în *Anuarul Liceului Național din Iași pe anul școlar 1930-1931*, 1932, p. 15-33.

<sup>45</sup> „Timpul lui Lambrior, însă, n-a venit...”, îi scria, la 12 septembrie 1951 lui G. T. Kirileanu (G. T. Kirileanu, *Corespondență*, cit., p. 610). Pentru Șiadbei, acel timp nu va mai veni niciodată. Scrierile lui Lambrior au fost tipărite în 1976 (*Studii de lingvistică și folclorică*, ediție îngrijită și studiu introductiv de Ion Nuță, Editura Junimea, Iași, 1976), iar activitatea științifică i-a fost analizată într-o teză de doctorat tipărită în 2020 [Anca-Diana Bibiri, *Alexandru Lambrior (1845-1883). Viața și activitatea științifică*, Editura Universității



Din păcate, munca științifică se reflectă tot mai puțin în scrisorile trimise de I. Șiadbei lui Artur Gorovei. „Incidentele” din 1925 și 1934 nu se întrevăd – avem doar menționarea acțiunii în contencios pentru catedra universitară.

Tânărul care, împlinind 17 ani, mărturisea cât de bine se simte „în mijlocul cărților, singurii mei tovarăși” (scrisoarea nr. 10 din 14 martie 1920) și exprima un cald devotament pentru unchiul din Fălticeni și multă prietenie pentru vărul său primar găzduit, cândva, în locuința de la gară, avea să se îndepărteze de aceste sentimente – sau poate n-a mai găsit calea pentru a le exprima. Corespondența se sfârșește cu telegrama care anunță decesul tatălui. Artur Gorovei a asistat la înmormântarea cumnatului său și a notat în jurnal<sup>46</sup>:

La 30 aprilie am fost la Iași la înmormântarea lui G. Șiadbei. O eroare medicală: niște injecții cu insulină, făcute de o celebritate necunoscută, un medic Tudoran, profesor universitar, l-a doborât. Despre acest Tudoran nu am auzit până acum și are reputația de mare prost. [...]

Băieții Șiadbei nu mi-au făcut impresia că sufăr de pierderea tatălui lor.

Probabil bătrânul unchi a intuit corect. Moartea tatălui, apoi și a mamei, la sfârșitul anului, a destrămat mirajul solidarității familiale. Atitudinea pe care o descrie profesorul Iordan se întrevede în unele scrisori: de la o mare foame de informație științifică, semnatarul lor ajunge la o mare încredere în sine și începe să adopte un aer de superioritate oricum nepotrivit la vârsta aceea. Așa va ajunge să se închidă în „marea și inviolabila sa solitudine” (cum spune profesorul Niculescu). Împrejurările în care s-a produs ruptura nu-mi sunt cunoscute decât din ceea ce Artur Gorovei însuși a comunicat lui G. T. Kirileanu într-o scrisoare din 25 februarie 1948<sup>47</sup>. Din mărturiile de care dispun, nu rezultă că ar fi asistat la înmormântarea unchiului său<sup>48</sup>, ceea ce, mi se pare, face să sune fals micul comentariu strecurat într-o scrisoare adresată aceleiași

---

„Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2020]. Viața lui Lambrior, cu tot ce înseamnă viața de familie (înaintași, colaterali, soție, copii, urmași etc.) a rămas în umbră. Se pare că nu știm nimic despre soția sa (Maria Cișman din Huși) și despre băieții săi (Alexandru, Ion și Constans), ale căror nume au fost scoase la iveală de Constantin Turcu, în articolul *Alexandru Lambrior. Noi contribuții biografice*, în *Buletinul Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide”*, XI-XII (1944-1945), p. 523-535 (și extras, datat 1948). Maria Lambrior a trăit până foarte târziu: Șiadbei scrie în 1919 că dorește să o viziteze în str. Vovideniei (scrisoarea nr. 6), iar G. T. Kirileanu menționează, într-o scrisoare din 1957, că în anii când Ion Simionescu era președinte al Academiei Române (1941-1944), stăruiind pentru publicarea lucrării lui Șiadbei despre Lambrior, n-a reușit să obțină decât „a se acorda un însemnat ajutor bănesc bătrânei văduve a lui Al. Lambrior” (G. T. Kirileanu, *Corespondență*, cit., p. 51-52).

<sup>46</sup> Jurnal, IV, p. 34 / f. 18<sup>v</sup>.

<sup>47</sup> Ștefan S. Gorovei, „Când vor fi timpuri mai bune...”. Un mănunchi de scrisori de la Artur Gorovei către G. T. Kirileanu, în *Prutul. Revistă de Cultură*, s. n., X (XIX), 2020, 1 (65), p. 291-292.

<sup>48</sup> Cf. idem, *Artur Gorovei. Ultimele (I)*, în *Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei*, XVIII, 2018, p. 524. Desigur, lista nu poate fi considerată completă, dar nu văd pentru ce Mircea Gorovei ar fi omis tocmai numele vărului său primar.

G. T. Kirileanu în septembrie 1951: „Moș Artur ne-a lăsat: ușor, fără suferință și întreg sufletește până la capăt”<sup>49</sup>. La un sfert de veac după moartea lui „moș Artur”, s-a putut întâlni cu „Sorinache”, vărul de care îl legau atâtea amintiri și cu care nu se mai întâlnise, probabil, dinainte de război. N-am avut senzația că o mare emoție s-ar fi înstăpânit în camera unde eram: și atunci a rămas închis în aceeași „mare și inviolabilă solitudine”, pecetluită cu un zâmbet a cărui tristețe nu o pot uita.

Am transcris scrisorile care urmează cu multă emoție: sunt urmele unei rude apropiate și ale unui om în fața căruia am stat de două ori. Am respectat, în general, particularitățile scriiturii lui Șiadbei – era filolog! – și am intervenit doar în ceea ce privește așezarea unor virgule acolo unde mi s-a părut că sensul expunerii le face necesare, precum și în încercarea de a unifica citările unor publicații. Parantezele drepte închid unele completări, dar n-am desfăcut toate prescurtările. Destinând acest material unei reviste istorice, am crezut că pot fi necesare unele scurte explicații despre personalități, publicații, evenimente etc. menționate în scrisori; informațiile respective le-am cules cu ajutorul Internetului, precum și din unele lucrări (indicate în fiecare caz).

\*

## 1.

Iași, 6/VI [1]919

Dragă Artur,

Prin mijloace păgubitoare pentru stat (!!), trimet prin Dolejan<sup>50</sup> o scrisoare către D<sup>l</sup> Răutu<sup>51</sup>, pe care te rog, dacă îl vezi, să i-o dai. Rostul ar fi numai să ajungă destinația, pentru că e o „profesiune de credință”.

Din cercetările pe care le fac zilnic la Bibliotecă, am găsit în vol[umul] XII, partea II, 1911, din „Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie”, un articol despre „Ler împărat” în colinde și descântece de M. T. Dumitrescu, pag. 357 sqq. Dacă crezi că acest subiect intră în cadrul lucrării „despre descântece”, să-mi scrii să-ți trimet extrase. De multe ori niște fleacuri de idei pot să facă loc în capul cugetătorului la adevăruri și să-l îndrumeze pe calea luminoasă.

Dacă mi-ai scrie ce-ți trebuie pentru lucrare, te-aș servi cu plăcere, având în vedere că un exemplar tipărit din partea autorului va ajunge și în mâinile noastre.

Acum să ne scoborâm de pe Olimp și pe pământul nostru. Coane Artur, ai primit potcoavele pe care ți le-am trimes cu Ilie ? Să nu cumva să le fi dat la spate.

<sup>49</sup> G. T. Kirileanu, *Correspondență*, cit., p. 610.

<sup>50</sup> Conțetățean fălțicenean.

<sup>51</sup> N. N. Răutu, din Botoșani, a fost o vreme profesor de limba română la Fălțiceni. Era căsătorit cu o vară primară a profesorului Vasile Ciurea, întemeietorul Muzeului Sucevei (ulterior, Muzeul Fălțiceniilor).

Sărutări lui Mircea Fălticineanul<sup>52</sup> din partea mea.

Am adunat material multișor în ceea ce privește *bibliografia folklorului român* de prin reviste. Dacă ți-l voi trimite cu vreo ocazie sau recomandat, pe când îi gata lucrarea întreagă pe care o așteptăm ?

Sărutări,

Ionel

## 2.

Iași, 1/VII [1]919

Dragă Cucoane Artur,

Îndată ce s-a primit scrisoarea-telegramă din urmă, am căutat să mă conformez cuprinsului<sup>53</sup>. Auzisem eu de str. Armenească în Iași că-i prin dosul Teatrului, dar să vezi ce-i pozna, că există și o stradă A[rmenească], un fel de înfundătură (Poșta Veche din Folticeni e cea mai vie imagine) cu 8 case. Merg 10 pași și ajung la nr. 4; casa cu pricina e Nr. 7. Casa din fundul străzii e Nr. 8. Unde crezi că am dat peste celelalte numere? Cu chiu, cu vai, le-am găsit și pe ele: în dosul casei *boerului* în rând cu bucătăria. Odaia de becher a redactorului e tocmai lângă bucătărie cu ușile alături.

În tot cazul, *obscură*, extrem de obscură e redacția unei reviste care urmează renumita tradiție culturală a Iașului. Ca și locuința, redactorul mărunțal – «spiritualul Topârceanu» – obscur și el, se uită hâd de tot din pacate c-un ochi. M-a rugat să-ți scriu să nu te superi că articolul nu va apărea în Nr. recent pe care-l și aranjase cu Sadoveanu de unde chiar venise cu puțin înaintea mea.

În tot cazul (Nr. 2), subiectul acestei *peregrinăciuni* ar fi demn de un Caragiale Nr. 1.

Aici e foarte bine sub raportul moral: o bibliotecă luxoasă de câteva (vreo 5) sute de mii de volume, conferințe, predici, teatru (operă rusească), școli, profesori. Nu, să nu râzi de mine, cucoane Artur, dacă, după ce cetisem un studiu (Idealuri) din Convorbiri, întâlnind pe autor – cu toate că nu-l cunosc – m-am

<sup>52</sup> Mircea A. Gorovei, fiul mai mare al folcloristului, care, isprăvind studiile juridice la Iași, a revenit temporar în Fălticeni.

<sup>53</sup> Din relatarea care urmează, se înțelege că unchiul din Fălticeni rugase pe nepotul din Iași să ducă un manuscris la redacția revistei „Însemnări Literare”, care-și avea sediul în str. Armeană nr. 8 – cf. *Presa literară românească. Articole-program de ziare și reviste (1789-1948)*, ediție în două volume, note, bibliografie, indici de I. Hangiu, cu o introducere de D. Micu, II (1901-1948), Editura pentru Literatură, București, 1968, p. 264. Revista a avut o viață scurtă (2 februarie – 21 decembrie 1919); Artur Gorovei i-a fost colaborator la șase numere (cf. Eugenia Toma, *Însemnări literare 1919. Indice pe materii, alfabetic și analitic*, Biblioteca Centrală Universitară „M. Eminescu”, Iași, 1971); patru dintre articole vor fi reluate în volumul *Alte vremuri. Amintiri literare* (Tipografia și Librăria „J. Bendit”, Fălticeni, 1930): *Primul meu bagaj literar; În lumea liceului; Prima noastră revistă; În vâltoarea capitalei*.

ținut de el până acasă la dânsul; îi un moșneguț chelbos, cu părul ieșit vâlvoi pe sub pălărie și cu ochelari: e Al. Philippide.

Până acum am muncit binișor prin rafturile bibliotecii: încăperea cu revistele e sala mea. Am cercetat: Revista lui Tocilescu, Convorbirile literare, Arhiva și Viața Românească, complete. Unde și unde dădeam peste numele lui c. c. Artur Gorovei.

Conferințele «Frăției Moldovei unite»<sup>54</sup> s-au oprit: societatea are vacanță. Îmi pare rău că n-am fost duminică la comemorarea lui Eminescu la Teatru. Mă dureau picioarele prea tare, căci stătusem vreo 4 ceasuri în picioare la Mitropolie. A fost o slujbă *quadruplă*: 1) slujba obișnuită, 2) fabricarea unui popă, 3) Tedeum pentru pace, 4) parastas pentru Eminescu.

Închipuiți-vă numele lui Eminescu în Mitropolie, și de 100 de ori repetat în predică! Eminescu, budistul, ateul! Pentru că a fost sarcina grea, a dat-o pe mâna popei Isopescu<sup>55</sup>, actual profesor de grecească la Universitate și care este un vechi prieten al casei noastre. Popa mi-a spus că s-a muncit 6 zile fără răgaz să găsească un vers în care spune Eminescu: cred în D[umne]zeu!

Dacă D<sup>l</sup> Răutu n-a plecat la Botoșani, roagă-l din partea mea să-ți spue adresa de acolo, pentru că am să-i fac niște comunicări.

Îmi pare bine că văd că lucrezi și vei avea recunoștința de la mulți și întâi de la mine.

«Însemnările» în august, când împlinesc 6 luni, se transformă în «Viața Românească» cea veche. Bine c-a dat nașe Bojă odată. Prea era necesară.

Cât de curând cred să ne trecem peste sală buclucurile în cele 9 odăi și atunci c.c. Artur poftim în odaia (cabinetul, după Jorjuța) mea.

Sărutări la toți.

Ionel

P.S. Când va mai apărea vreun buletin de-al muzeului<sup>56</sup>, roagă pe D<sup>l</sup> Ciurea din partea mea să nu mă uite, căci *voi «ceti cu bună sănătate» și voi primi «a noastră cu dragoste osteneală»*, după cum zice Miron Costin.

<sup>54</sup> „Frăția Moldovei Unite” a fost o asociație întemeiată în decembrie 1918, propunându-și descentralizarea administrativă, „apărarea intereselor regionale ale Moldovei istorice” și îngrijirea intereselor locale ale Iașilor, Chișinăului și Cernăuților. Între activitățile de propagandă, erau prevăzute și cicluri de conferințe. Cf. *Apelul și Statutele Asociației „Frăția Moldovei Unite” și memoriul ieșenilor privitor la revendicările orașului Iași prezentat Majestății Sale Regelui Ferdinand I*, Tipografia Națională, Iași, 1919. Activitatea acestei asociații ar merita o cercetare specială; memoriul este prețios prin faptul că cei mai mulți dintre miile de ieșeni care l-au semnat au menționat și adresele lor.

<sup>55</sup> Silvestru Octavian Isopescu (1878-1922), membru al unei familii de clerici cărturari din Bucovina, orientalist cu studii la Viena. I se datorează prima traducere românească a Coranului. În ultimii ani de viață, a fost profesor de limbă și literatură greacă la Universitatea din Iași.

<sup>56</sup> Muzeul din Fălticeni a încercat să aibă o publicație proprie; a reușit să editeze doar două fascicule din *Buletinul Muzeului Sucevei*, în 1916 (an. I, nr. 1) și 1918 (anul II, nr. 1), astăzi rarități bibliografice.

## 3.

Iași, 5/VII [1]919

Dragă Artur,

Cotrobâind prin cutia cu scrisori, mi-am adus aminte că m-ai întrebat într-una când am dat potcoavele lui Ilie.

Răspunsul este acesta: un mare număr de potcoave a fost încredințat credinciosului D<sup>v</sup> înaintea plecării noastre, cu 3 ceasuri. Dacă nu le-a dus la destinație, luați-l din scurt: erau pe puțin vreo 30 (încă mai multe!).

Aici, lupul (eu) a dat de pradă (Biblioteca Centrală). Ce nu găsești aici? Minune! minune! cucoane Artur!

Sărutări,

Ionel

## 4.

Iași, 8/VII [1]919

Dragă Artur,

Te rog să-mi scrii dacă D<sup>l</sup> Răutu mai este acolo. Mi-a scris că luna aceasta va veni în Iași și aș vrea să-l întreb când anume. Apoi, am să-i răspund la o lungă și frumoasă scrisoare, cu care fostul elev se mândrește de un așa om care i-a fost profesor și i-a deschis calea sufletească spre idealul care ar fi putut să-i fie necunoscut; respectul și datoria mă indeamnă.

În cercetările mele, am dat în Analele Ac[ademiei] Rom[âne] pe 1883 peste o colecție de de[s]cântece a lui G. Săulescu. Ms.<sup>57</sup> inedit în Bibl[ioteca] Ac[ademiei]. Dacă îl cunoști – bine; dacă nu, să-mi aduci la cunoștință, spre executare.

Cu materialul ce-l am la îndămână, mai că s-ar putea completa lista bibliografică a folklorului din România (veche).

Cred că până la 1 april 1920 să-ți prezint o lucrare în manuscris cât se poate mai completă. Planul îmi este următorul: **α** să se cuprindă toate lucrările tipărite.

**β** proveniența cuprinsului fiecărei lucrări.

*Colecții*. I. Lucrări în volum și reviste în șirul cronologic.

**α** Titlul lucrării, **β** cuprinsul cu un scurt rezumat care va depinde de:

**γ** valoarea lucrării.

*Studii*. II. Iarăși ca mai sus.

\*

Biblioteca cuprinde și o sumedenie de manuscrise de folclor. La Academie iarăși sunt, slava Domnului. Dar despre aceasta viitorul va decide.

N. N. Răutu a colaborat la ambele numere.

<sup>57</sup> Ms. = manuscris(ul), manuscrise(le), după caz.

Dacă mai trimiți continuarea la primul articol<sup>58</sup>, dă-l prin cineva, sau prin gară, să-l depue aici, să-l prezint eu. Este și acesta un mijloc de a intra între Ibrăileni.

Aștept să vie august, când va apărea «Viața Românească»<sup>59</sup>, în care îmi pun speranțe mari.

Când voi mai da peste ceva, te voi ține la curent. Cred că tot pe atâta cât muncesc eu aici, Cuconul Artur se strădănuiește în tăcutul biourou din colțul casei. Acuma, ai destulă liniște, să treacă mai mult timp, zău, ar fi mare păcat să nu lucrezi<sup>60</sup>, «Timpul trecut nu mai revine», aceasta-i singura lozincă. Numai studiul îți aduce orice mulțumiri sufletești; începutul e anevoios – după ce te obișnuiești, o zi trecută fără meditație ți se pare un somn prea obositor.

Eu sunt sănătos și-ți doresc să te găsești în aceeași stare de zdrăvenie ca atunci când am plecat.

Ionel

<În continuare, scriu părinții; întâi mama, Maria Șiadbei:>

Dragă Artur,

Ne pare foarte rău că Sorin<sup>61</sup> ne părăsește. **I.** E un băiat foarte bun și cuminte.

Un singur cusur **II.** are, prea se ține de fete. *De altfel, are cui samana!!*

Vă sărutăm cu drag, vă dorim,

Marie

<Marginal, scrie tatăl, George Șiadbei, cel care a pus adnotările **I** și **II** în mesajul soției:>

*Nota.* Exact în partea I, apreciere greșită în partea [a] 2<sup>a</sup>. Sărutări, George

<sup>58</sup> Primul articol publicat în „Însemnări Literare” s-a intitulat *Viața un vis* (nr. 9 din 31 martie).

<sup>59</sup> Ultimul număr al „Însemnărilor Literare” a fost din 21 decembrie 1919; el a anunțat încetarea revistei, pentru a îngădui reluarea „Vieții Românești”, care re apare în martie 1920 – cf. *Presa literară românească. Articole-program de ziare și reviste (1789-1948)*, cit. (*supra*, nota 53), II, p. 264-265, 309.

<sup>60</sup> Îndemnurile acestea aveau în vedere starea de depresie prin care trecea Artur Gorovei în urma morții soției sale și a plecării fiilor la studii sau la slujbă: rămânea singur în casa lui de la Fălticeni...

<sup>61</sup> Al doilea fiu al folcloristului, student la Universitatea Mihăileană (numită, din 1942, „Cuza-Vodă”) din Iași. A fost găzduit, o vreme, de familia Șiadbei în apartamentul din clădirea gării (unde George Șiadbei locuia ca șef al stației).

Pe ultima pagină:>

Mircică dragă,

Te felicităm pentru noul post<sup>62</sup> și în curând la mai mare. Cred că acolo are să-ți placă mult, mai ales acum vara. Ce mai faceți? Vă sărutăm cu toți de mii de ori cu drag, Marie

<Adresa scrisă de I. Șiadbei, semn că scrisoarea a plecat prin „curier special”:>

*Lui / Cuconu Artur / cu plecaciune / la / Fălticeni.*

## 5.

Iași, 7/IX [1]919

Dragă Artur,

Am primit o scrisoare lungă!... O scrisoare lungă de data asta. Îți mulțumesc foarte mult de sfaturile bune pe care mi le dai și voi căuta să mă conformez lor. Primirea unor astfel de scrisori – lucru ce se întâmplă foarte rar – face ca inima unui începător să bată mai cu putere, văzându-se îndemnat în munca pe care o are de îndeplinit.

Scrisoarea – una din cele mai frumoase pe care le-am primit până acum – este programul unei părți din îndelungata mea muncă. Autorul ei, una din cele mai bune călăuze, are dreptul, ca sfătuitor, la recunoștință. Este știut că dintre multele mijloace pedagogice, corespondența este una dintre cele mai însemnate. Multe din ideile mari s-au încheat pe această cale.

Examenul îmi este aproape<sup>63</sup>. Mai cetesc ceva gramatică latinească, mai încerc, silit, să fac și ecuații. Deși parcă ți-am spus unele din planurile mele relativ la o bibliografie a folklorului, îndată ce voi scăpa de examen ți le voi expune mai pe larg. Un mare punct de atracție are pentru mine *Numele de familie*, cari, cu toate că sunt multe străine, deschid un câmp de cercetări lingvistice foarte vast, în toate direcțiile. După cât am cetit prin *Analele Acad[emiei] Rom[âne]*, se punea pentru un studiu similar un premiu. Nu știu dacă s-a apucat cineva de asemenea lucru<sup>64</sup>. Studiul numelor îți oferă chiar surprize; am adunat până acum vreo 20.000, cari ar putea umplea cu prisosință un indice de peste 130 pagini, socotind 35 rânduri pe 4 coloane pe fiecare pagină. De asemenea, cercetările

<sup>62</sup> Se referă, foarte probabil, la numirea în magistratură la Bârlad (după stagiul în avocatură la Fălticeni). În septembrie 1920, a fost numit la Tribunalul din Dorohoi, de unde a trecut la Botoșani. Apelativul alintător stă mărturie pentru vechiul atașament al Mariei Șiadbei față de nepotul ei de soră: în 1894, chiar la nașterea primului său fiu, Artur Gorovei a fost transferat la Constanța, unde a rămas câteva luni; soția l-a urmat după un timp, lăsând copilul în grija surorii sale, în casa bunicilor.

<sup>63</sup> Din examenele pentru studiile liceale.

<sup>64</sup> Un asemenea dicționar va apărea abia după moartea lui Șiadbei: Iorgu Iordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983. **Este, oare, vreo legătură?!**

asupra lui Lambrior<sup>65</sup> mă atrag mai mult, cu cât modestia lui a fost mai mare și cu cât uitarea l-a acoperit mai mult. Voi cerceta și ziarele locale din răstimpul 1850-1883 pentru ca să mai aflu ceva date.

Ultimul articol din «Însemnări» vorbește de Lambrior<sup>66</sup>; se evocă figuri mari, și aici își are o reușită deplină. Așteptăm continuarea, care și-ar putea avea sfârșitul prin clipele triste, din timpul războiului, pe care le ai scris...

Am citit în „Le Temps” un articol al unui profesor de la Sorbona, unde se plânge de scăderea nivelului cultural în Franța. Aceasta ne dovedește că nu numai la noi războiul și-a îndeplinit misiunea cum trebuie.

Acum, când avem țară mare, guvernul pe ducă, ananghie cu aliații, război cu avutul ungarilor, nu înțeleg de ce nu se începe și viața culturală. Lipsa aceasta de idei e consecința războiului. Mă gândesc la „Șezătoarea”. Câte nu s-ar putea face; însă în starea de astăzi, oricine poate recunoaște că nu-i posibil. Prin cercetările mele, în biblioteca proprie, am găsit și ceva relativ la descântece. În „Contemporanul” 223-6, un descântec de dragoste cules de Constantin Z. Buzdugan<sup>67</sup>. Apoi „Arhiva”, I, 247, un descântec din 1800, de pe un document al cărui original se afla în posesiunea lui Beldiceanu. Are și o figură. E foarte interesant. La Universitate s-a deschis expoziția și congresul apicultorilor<sup>68</sup>. Mă interesează și mă voi duce s-o văd. Ne-am aranjat în noua locuință<sup>69</sup>, așa că am mai multă vreme de citit în tihnă și liniște. Când te vei aranja cu Buneștii, mai trage câte-o fugă pe la noi, că se face trenuri bune.

Sănătate și multă dragoste,

Ionel

## 6.

Iași, 8/X [1]919

Dragă Artur,

Nu ți-am trimis comisionul, fiindcă trenul pleacă la ora 6 dimineața și în acea vreme, cine știe pe ce meleaguri îmi sboară gândul.

<sup>65</sup> Alexandru Lambrior (1845-1883) și opera sa au constituit un subiect de permanent interes pentru Șiadbei, care plănuia să-i adune „întreaga lui operă” într-un volum prefăcut de „o biografie amănunțită” (I. Șiadbei, *Alexandru Lambrior*, în *Viața Românească*, XV, 1923, 6, p. 406, nota cu \*). Proiectul a rămas nerealizat. V. și *supra*, notele 42 și 44.

<sup>66</sup> Savantul filolog este evocat ca profesor la Liceul Național, în articolul *În lumea liceului*, apărut în nr. 29 din 31 august 1919, p. 8-13 (pasajul respectiv în *Alte vremuri. Amintiri literare*, cit., p. 16).

<sup>67</sup> Constantin Z. Buzdugan (1870-1930), avocat, poet, gazetar, fruntaș al mișcării socialiste, trecut apoi la liberali („generoșii”).

<sup>68</sup> Ce de-al doilea Congres al apicultorilor din România (primul fusese în 1915), însoțit de numita expoziție.

<sup>69</sup> Dar probabil tot în incinta gării, după cum ar rezulta din scrisoarea nr. 2.



Am scăpat de examen; la școală nu m-am putut înscrie, așa că sunt tot particular, adică *țivil*. Zilele acestea mă voi duce la bibliotecă să caut «Jahrbuch»-ul de care mi-ai spus. Dacă-l gășesc, îți voi copia întreg articolul. De ai cumva titlul exact mi l-ai putea comunica cu Vintilă<sup>70</sup>. Cetesc cărți relative la și în limbile latină, germană și franceză. *Metamorfozele* lui Ovidiu, pe care le-am cumparat de la antiquari, au fost ale lui N. Iorga.

Fiindcă deocamdată cercetările asupra lui Lambrior îmi sunt cele mai atrăgătoare, te-aș ruga un lucru: să-i scrii lui Bianu, dacă Academia ar accepta să tipărească odată opera lui Lambrior. Cam acestea ar fi cauzele care mă îndeamnă să cer asemenea lucruri și pe cari le poți comunica și lui Bianu:

1) Academia Română, ca să vie în ajutorul literaturii și ca să amintească generațiilor noi figuri mari dispărute sau date uitării, le-a tipărit operele. Ex. *Istoria lui Mihai Viteazul* de N. Bălcescu, *Scrierile* lui Alecu Russo etc.

2) O parte din activitatea Academiei, de la înființarea ei, a fost îndreptată spre limba poporului. Cum puțini au cercetat limba într-un mod științific, amintirea cercetătorilor cari au lucrat cu folos merită să fie perpetuată.

3) Alexandru Lambrior este primul romanist din neamul nostru și cel care a fixat legile fonetismului limbei românești.

4) Alexandru Lambrior a fost Membru corespondent al acestei instituții.

5) Alexandru Lambrior este știut numai de specialiști, amintirea lui ștergându-se cu timpul.

6) Se cuvine ca opera lui, destul de mare pentru o activitate de 10 ani, împrăștiată prin reviste, să fie strânsă la un loc pentru a fi la îndemâna oricui și amintirea lui să rămâe cum se cuvine unui învățat și strălucit dascal.

În cazul când Bianu ar răspunde afirmativ, îmi vei scrie pentru a intra eu în tratative cu dânsul. Un susținător al meu, dacă s-ar da o decizie în ședință, ar fi Iacob Negruzzi, care știe despre lucrarea mea.

Planul ei este următorul

I. Introducerea, urmată de note asupra vieții și lucrărilor, lista bibliografică.

II. Opera

α. Activitatea înainte de studii (1873-[18]75).

β. Activitatea în timpul și după studii ([18]75-[18]81).

γ. Activitatea în epoca dezvoltării ([18]81-[18]83).

δ. Activitatea școlară.

ε. Diverse.

Cunosc foarte multe din amănuntele vieții lui și-i cunosc perfect opera. Aceasta este un punct bun și fiindcă m-am ocupat mult timp și cu viața și cu opera lui, răsplata din partea Academiei va fi o încurajare pentru mine. Unii mai

<sup>70</sup> Vintilă Șiadbei (1898-1944), fiul mai mare al familiei, astronom, conferențiar la Universitatea din Iași (cf. *supra*, nota 36).

obișnuesc să ceară bani; eu mă mulțumesc și fără ei. Un altul nu poate să cunoască ceea ce știi eu; nu poate fi inițiat decât cu foarte multă greutate și mulți nu se prea ocupă cu fleacuri de acestea. *Pentru mine este o datorie morală pentru un scriitor care a avut de la început o mare înrăurire asupra mea, atât prin adevărurile științifice pe care le-a arătat, cât și prin metoda întrebuițată de el.*

Pentru Academie și premiile ei voi avea alte lucruri, pentru ea voi avea eu grijă. Acum m-aș mulțumi să capăt un răspuns afirmativ, obținut și prin o recomandatie bună din partea Domniei voastre<sup>71</sup>. Poți să crezi că deși tânăr, nu m-aș face de răs cu acest început, pe care-l perfecționez mereu. O parte din opera lui o am scrisă deja în manuscris; nu știi ce să cred cu notița cea din carnet pe care mi-ai promis-o și pe care te rog să mi-o comunică și mie.

Am cercetat „Curierul de Iași” pe anii 76, 77, 78, 79 și am aflat multe lucruri noi. Am de gând să mă prezint nevestei lui în Str. Vovideniei spre a-i cere și o fotografie a lui Lambrior.

Cred că sub motivele arătate mai sus am tot dreptul să cred că pot lucra înainte fără să mai aștept răspunsul Academiei (lui Bianu), care ar fi o datorie a ei.

De asemenea, cred că nu te superi că te rog să faci aseme[ne]a lucru, desigur, nu prea plăcut. Dar propunerile de felul acesteia de mai sus sunt mai mult decât lăudabile.

Sărutări din partea mea lui Sorin.

Ionel

## 7.

16 octombrie [1]919

Iași

Dragă Artur,

În urma scrisorii de ieri, cred că mai este nevoie de o explicație.

α) Știam și eu că deciziile se iau de secțiile Academiei. Însă, aici nu e vorba de un studiu asupra operei, mai ales critic; atunci când prezinți o lucrare proprie cu păreri proprii asupra unui subiect, atunci numai, este nevoie ca manuscrisul să fie prezentat înainte, pentru ca o comisie să-și poată da avizul într-un raport. Aici e altceva; eu propun Academiei să publice *opera lui Lambrior* (pe care specialiștii o cunosc și care n-are nevoie de aviz), prevăzută cu o biografie și o explicare a operei ca introducere.

β) Ce e bun și ce e rău (căci se găsește și locul acestui cuvânt) face parte dintr-un studiu special. Folosul unei *editări a operei deocamdată* este indiscutabil.

---

<sup>71</sup> Inițial: dv.

Și dacă propunerea n-ar avea un răspuns afirmativ, ar fi o nepăsare din partea Academiei față de un strălucit fost membru al ei și față de cultura românească.

γ) Dacă ai aduna la un loc câte lucruri mediocre a publicat Academia, ba chiar nimicuri, ți-ai face cruce! Oare tocmai opera unui fruntaș al culturii românești n-ar avea acest noroc spre a fi strânsă la un loc și cunoscută de români? Chestia cu teza de doctorat este a viitorului; voi căuta atunci să fiu la înălțime, alegând un subiect mai vast, cum e acel *al numelor de familie, botez și porecle*, care n-a fost atacat până acum, ori vreo *Istorie a literaturii române* (în înțelesul larg al cuvântului) așa cum știu eu și aș vrea să existe una. Faptul că am insistat asupra operei lui Lambrior ca să fie tipărită de Academie *nu este că vreau eu să am o operă*, nu; însă voi avea modestul merit că am contribuit cu ceva la cunoașterea vieții și a operei unei stele efemere a culturii românești.

δ) Că am lucruri noi de arătat atât asupra vieții lui, cât și asupra unor opere neștiute, este evident. Însă ceea ce voi arăta va fi ceva sumar, o introducere în opera lui ca o pregătire necesară cititorului. Desigur că mă unesc și eu la părerea că «studiile nu se pot face în pripă». Vreamea îngăduie cercetări îndelungate prin arhive și biblioteci, care pot fi adevărate surprinderi. Însă eu, timpul trebuitor de acum înainte, cel mult un an, îl voi avea disponibil, prin faptul că Academia nici chiar într-un an de zile nu va fi în stare să suporte cheltuielile costisitoare de publicații.

ε) Chestia, după cum vezi, este ceva serios și nu trebuie să te îndoiești deloc că nu voi putea corespunde unor asemenea lucruri.

Îți mulțămesc foarte mult pentru informație. Rămâne de aflat trei chestii:

1) Dacă pe copilul găsit îl numea Haralamb și acel Cojocariu (problematic) i-a dat numele de Lambrior. <Haralamb și diminutiv din Lambru. Suffixul -or, cu varianta -ior, se găsește în foarte multe nume ca diminutiv. Dacă a fost subprefect, pe ce timp și anul morții.

2) Dacă fiu-său a fost și el subprefect în Fălticeni, pe ce vreme și când s-a mutat la Soci (Lambrior în iulie 1853 a dat examen de cl. I în Fălticeni; în anul 1854 învață la Piatra-N[eamț]).

3) Locul nașterii lui Lambrior, anul, luna, ziua.

Îți mulțămesc de asemenea pentru felul în care ai căutat să-mi fii totdeauna îndrumător la bine și sfătuitor, așteptându-te în ziua de 6/XI la noi cu toată dragostea.

Ionel

În scrisoare, este atașată o tăietură din ziarul „Opinia” de duminică, 19 octombrie 1919, cu următorul cuprins: „Marea revistă ieșană «Viața Românească» va reapare în curând. Hotărârea definitivă a fost luată în consfătuirea de aseară a comitetului de redacție”.

## 8.

8 noembrie 1919

Iași

Dragă Artur,

Pentru ca să-mi împlinesc toate însărcinările, căutând la Biblioteca „Jahrbuch für klassische Philologie”, n-am putut găsi nimic. Pascu<sup>72</sup>, care își are însemnate pe fișe toate revistele de filologie pe care le posedă Biblioteca, a căutat și nu a găsit nici el. Am găsit însă „Zeitschrift für klassische Philologie”, de care știam eu; am căutat pe la volumul 19 și nici pomeneală de Heim Richard<sup>73</sup>.

Deoarece cred că n-ai găsit acest Jahrbuch nici la Biblioteca Academiei Române, toată speranța e la anticăriile din Lipsca, de este posibil prin Weigand.

Pascu, întrebându-mă dacă nu cumva ești supărat pe el, după ce i-am spus că nu știu (vorbă să fie) să existe așa ceva, te-a poftit, când vei veni pe la Iași, să vii la bibliotecă să-i spui ce-ți mai trebuie.

Însă eu cred că aceasta n-ai s-o faci, mai ales că el însuși își recunoaște vina lui.

De aceea, cucoane Artur, caută aiurea Jahrbuchul, că pe aici nu s-a rătăcit nici o pagină din el.

Când peste 3 zile vei veni la Iași, de-i mai avea vro nevoie, îmi voi primi însărcinările tot cu aceiaș[i] dorință de a căuta cât mai mult să te servesc.

Acuma te-aș ruga să-mi recomanzi o carte care să se ocupe cu o *clasificație potrivită pentru folklor*. Cele românești le cunosc toate și afară de clasificățiile după *vârstă*, *anotimp* și *cronologie* (ar fi cea mai bună, dar nu-i sigură), cea după *genul literar* e mai aproape. Cu totul altfel, eu, urmărind lucruri noi, încerc o clasificăție după *formă* paralelă cu cea după *fond*. Voi vedea unde am să ajung.

Acum o săptămână am fost la conferințe la «Frăția Moldovei Unite»<sup>74</sup>. A vorbit prof[esorul] universitar *Oreste Tafrali* despre biserica Goliei în special și despre stilul moldovenesc în genere, în comparație cu cel muntenesc. Am învățat și eu puțină istorie a artei românești; a fost între asistență și Mitropolitul Pimen, să vadă proiecțiunile luminoase. Eri am fost la Trei-Erarchi cu Vintilă și mi-am plimbat ochii pe pereți. La Sf. Paraschiva n-am asistat – și nici nu prea țiiu ca să văd asemenea serbări de moaște.

<sup>72</sup> Profesorul Gorge Pascu (cf. *supra*, nota 7) a condus Biblioteca Universității ieșene între 1914 și 1922.

<sup>73</sup> Artur Gorovei era în căutarea studiului lui Richard Heim, *Incantamenta magica graeca latina*, publicat în *Jahrbücher für classische Philologie* (Leipzig), Supplementband 19, 1892, p. 465-576. Despre această „aventură” relatează în prefața la *Descântecele românilor. Studiu de folklor*, Regia M[onitorului] O[ificial], Imprimeria Națională, București, 1931, p. 3-4 (*Academia Română. Din vieța poporului român*, XL).

<sup>74</sup> Cf. *supra*, nota 54.

Aici plouă rău, ba acum ninge și iar plouă; frig este, slavă Domnului. Noi suntem cu toții bine și dorim să fiți și D<sup>v</sup> tot așa, împreună cu Sorinache. La revedere.

Ionel

[P.S.] E ora 3 ¼ și scriu cu lampa aprinsă. În decembrie, sigur are să fie noapte la 2.

## 9.

5 decembrie [1]919

Iași

Dragă Artur,

Îndată ce ai plecat, urma ca librarul Ionescu să comande *Cercetările folklorice* ale lui Șăineanu<sup>75</sup>, după cum a și făcut; răspunsul este însă negativ, deoarece s-au epuizat. Acuma însă va trebui să recurgi la broșura publicată de autor, „*Ielele*. Studiu de mitologie comparativă”, Buc[urești], 1886 – sau „Convorbiri Literare”, unde, pe cât știi, Șăineanu a mai publicat articole de folklor din «cercetările» de mai sus. Banii nu ți-i trimit din cauză că sunt în căutarea broșurei din 1886. Mare lucru nu cred să fie: însă, tot e bine să o ai. Este prima lucrare a lui Ș[ăineanu] relativ la folklor și atunci nu era decât student, cu prea puțină experiență și cultură idem. Nu citise decât pe Hașdeu și Cihac (de la care și-a clădit renumele de mare (mic) filolog).

Căutând la Bibliotecă într-o revistă, „*Kritischer Jahresbericht über die Fortschritte der romanischen Philologie*”, XIII. Band, 1911/12, p. 130, găsesc următoarele:

„Ein reiches Material bringen wieder die Zeitschriften, die sich speziell der Volkskunde widmen wie die *Șezătoarea* von A. Gorovei in Folticeni herausgegeben und die Zeitschrift *Ion Creangă* von Lupescu und T. Pamfile in Birlad.

Ausserdem erscheinen öfters in der Provinz folkloristischen Monatshefte, die gewöhnlich sehr bald wieder eigeen”. G[ustav] Weigand, într-un articol „Asupra Literaturii române”.

Am căutat prin revistele nemțești ca să dau peste ceva descânțece (Zaubersprüche sau Besprechungen, cum le zic ei), însă n-am găsit nimic pentru

---

<sup>75</sup> Lazăr Șăineanu (1859-1934), lingvist și folclorist (dar cu preocupări și contribuții mult mai extinse), a părăsit România în 1901, stabilindu-se în Franța. Pentru activitatea ca folclorist, v. Iordan Datcu, S. C. Stroescu, *Dicționarul folcloriștilor. Folclorul literar românesc*, cit. (*supra*, nota 31), p. 412-416. Volumul căutat este, probabil, cel intitulat *Studii folklorice. Cercetări în domeniul literaturii populare*, Editura Librăriei Sococ & Comp., București, 1896.

ca să-ți comunic. Volumașul de descântece publicate de Enea Hodoș<sup>76</sup> cred că-l cunoști.

De asemenea, în ceea ce privește literatura indiană, nu găsesc decât traduceri englezești: *Rik-Veda* și *Mahabarata* (citate de K. Brugmann în *Grundriss der Vergleichende Grammatik der Indogermanischen Sprachen*<sup>77</sup>).

Știu că ai „Revista Critică Literară”<sup>78</sup> a lui Aron Densușianu. Caută în anul 1893 (Nr. 1, p. 1-15) și vei găsi *Colindele și himnele vedice*. Eu n-am cetit articolul și nu știu cum e (trebuie să știi că D[ensușianu] este cel mai sucit și mai bizar apreciator; însă colindele și descântecele au puncte de asemănare, așa că poate vei găsi ceva.

Eu acuma prepar cl[asa] 6<sup>79</sup> și cetesc la bibliotecă *Istoria literaturii franceze* de L. Petit de Julleville<sup>80</sup>, secolul 17.

Căutând într-o zi în „Șezătoarea” vol. IV, am văzut că ai publicat și folklor macedo-român, de care trebuia să cauți cât de mult. Nu știu dacă sînt reproduse după lucrările lui Papahagi, sau trimise de el. Te rog să nu uiți de clasificarea folklorului de Sébillot sau Rolland (căci nu știu care-i autorul); e o chestie foarte însemnată.

Ce mai faci acum? Cred că nimic nu te încurcă, ca *Descântecele* să meargă bine, mai ales că acest lucru îți este o necesitate (de a vorbi și gândi singur), fiindcă n-ai un *similis* în Fălticeni cu care să vorbești, bine-nțeles, nu despre sănătate, vreme și slugi (*similis similibus conveniunt*<sup>81</sup>).

Fiindcă am să-i comunic ceva lui N. N. Răutu, dacă-l vezi pe D<sup>l</sup> Ciurea, ro[a]gă să-ți spue adresa lui, dacă o știe.

Buletinul Muzeului Sucevei n-a mai apărut; îmi închipui de ce: n-are ce publica, mai ales că și D<sup>l</sup> Răutu, care proiecta tipărirea documentelor vechi slavone (ale Muzeului) în traducerea românească, a plecat din Fălticeni.

<sup>76</sup> Enea Hodoș (1858-1945), „unul din cei mai de seamă folcloriști români de la sfârșitul secolului 19 și începutul secolului 20” (Iordan Datcu, S. C. Stroescu, *Dicționarul folcloriștilor. Folclorul literar românesc*, cit., p. 231-232). „Volumașul de descântece” este volumul III al culegerii *Poezii populare din Bănat*, intitulat *Descântece*, Editura „Asociațiunii”, Sibiu, 1912.

<sup>77</sup> Karl Brugmann [1848-1918], Berthold Delbrück [1842-1922], *Grundriss der Vergleichende Grammatik der Indogermanischen Sprachen*, a apărut în două ediții; prima, între anii 1886 și 1900, în cinci volume (primele două, în trei părți, ale lui Brugmann; ultimele trei ale lui Delbrück); a doua ediție, în anii 1897-1916, în două volume (dar al doilea în trei părți!).

<sup>78</sup> „Revista Critică-Literară” a apărut la Iași în anii 1893-1897, sub direcția lui Aron Densușianu; cf. *Presa literară românească. Articole-program de ziare și reviste (1789-1948)*, cit. (*supra*, nota 53), p. 428-429.

<sup>79</sup> Echivalentul clasei a X-a de azi.

<sup>80</sup> Louis Petit de Julleville (1841-1900), profesor universitar, specialist în istoria literaturii. Șiadbei se referă la *Histoire de la littérature française*, în două volume, lucrare care a cunoscut multe ediții.

<sup>81</sup> *Similia similibus conveniunt* – adaptare a unui străvechi principiu medical (*similia similibus curantur*) care stă azi la baza medicinei homeopatice (asemănătoarele se tratează prin asemănătoare). În cazul de față, s-ar putea traduce prin *cine se aseamănă, se-adună*.

La Bibliografia Sucevenilor poți să adaugi deocamdată: «„Cultura”, revistă literară și științifică, apare o dată pe lună la Iași cu începere de la 5 iunie 1883, în 8°, 34 p.» și un volum *Țăranul român*, de A. Millo<sup>82</sup>.

Am de gând să-ți trimit o listă de scrierile lui N. Istrati, N. Gane și N. Beldiceanu (din perioada veche), care se găsesc la Bibliotecă. Primul are piese de teatru și broșuri politice; ceilalți poezii, povești, și ultimul articole științifice: geologie, chimie.

Sorinache ce face? El pleacă în *decembrie*, adică luna aceasta; dar când? Am auzit că se petrece mult la Fălticeni; cred că seratele militarilor sunt pentru anumiți oameni (eu am două maxime pentru a califica această societate) și dintre acei care n-au ce face.

Pe la noi a fost Jorjuța<sup>83</sup> de 3 ori cu intervale de o săptămână. M-a întrebat de ești tot *progresist*, la care i-am dat un răspuns incert. El vrea să te întâlnească. A spus că poate va veni prin Fălticeni să vadă pe cei doi maladivi.

Sărutări,

Ionel

P.S. Ai scris lui Bianu? Caragiani, membru în secția lit[erară], e bolnav tare și-i pe ducă. *Sapientii sat!*

## 10.

Iași, 14/III [1]920

Dragă Artur,

După o muncă de 3 luni, aproape sunt pe punctul de-a-ți anunța găsirea volumului lui Șăineanu; am găsit un exemplar la București la un prieten, *nou*, cu prețul încincit. În fine, cred să pun mâna săptămâna aceasta pe el.

Nu mai știi nimic: nici ce mai faci, nici ce mai lucrezi, nici de ce ai nevoie. Mâni este vorba să apară „Viața Românească”; ca un anunț antemergător, a apărut în formatul revistei un *indice fotografic* al colaboratorilor revistei. Atât cei decedați, cât și cei în viață. Ești pus pe aceeași[i] pagină cu fotografia din Calendarul scriitorilor români (societatea) alături de cea a lui Philippide. N-am putut căpăta până acum unul propriu și nici unul de prisos să și-l pot trimite cu toată plăcerea; însă îmi voi da toată osteneala.

Eu muncesc grozav: când sunt la bibliotecă, când acasă, tot în mijlocul cărților, singurii mei tovarăși.

Am făcut un studiu asupra operei lui Hogaș, care se ridică atât prin valoare, cât și prin facerea unei liste bibliografice complete a scrierilor lui cu caracterizări

<sup>82</sup> Alecu Millo (1825- ?), fratele artistului Matei Millo. A fost căsătorit (1855) cu Safta Botez-Forăscu (n. 1836), duios evocată de Mihail Sadoveanu în *Anii de ucenicie*.

<sup>83</sup> George Vărescu (1868-1940), avocat la Bacău, unchiul matern al lui Ion Șiadbei.

și deosebiri. Am găsit că ceea ce se crede, că Hogaș e scriitor nou, nu este adevărat și că prima lui scriere e din 1880! Acesta-i merit pentru „Viața Românească” și-l voi da lui Ibrăileanu cât de curând.

Dintre folkloriștii noștri, nu văd cine ar putea să dea ceva temeinic afară de Directorul „Șăzători”. De aceea, te sfătuiesc ca macar din 3 în 3 luni să publici ceva din introducerea *Descântecilor*; cred că nu vei fi jignit că un articol se poate plăti ca la 300 lei și mai mult. (Asta în privința lucrurilor materiale).

Fiindcă a venit vorba de *Descânțete*, îți pot spune că în cercetările mele cu ocazia strângerei operei lui *Lambrior* din „Romania”<sup>84</sup>, am dat peste texte de codex-uri vechi franceze care conțin lucruri de vrăjitorii, farmece, talismane, leacuri de boli. Dacă după cetirea lor voi găsi că îți pot folosi ți le voi trimite.

Numărul fișelor cu nume românești s-a rădicat la 700, câte *circa* 50 nume pe fișă. Am atins un număr colosal. Urmez înainte cu strângerea materialului care prezintă bogății filologice nebănuite. Am găsit lucrări similare la germani și slavi ca comparații.

În februar am dat examenul scris de cl. 6<sup>a</sup>, iar în ce privește învățământul oficial cu lustrul unei diplome de liceu am de gând să dau o lovitură de ... școală.

Mai scrie când ai vreme și anunță-mă când mai ai nevoie de ceva.

Cu multă dragoste,

Ionel

Aici urmează două fișe, care probabil au însoțit scrisoarea.

1) Cea mai veche credință la germani, ca la toate popoarele, a fost *animismul*, credința că în orice lucru există un spirit: *Nixe* în apă, *kobolzi* pe vatra casei, *uriași* în natură, *pitici* sub pământ. Unii sunt răi (Nixele), alții sunt binevoitori, piticii sunt înțelepți, uriașii poartă lupte continuu cu zeii. Omul se apără de ei cu jertfe, mai cu seamă cu *descânțete și cu farmece*.

Caută în *Mayers Konversations Lexicon*, ed. IV.

<Pe verso:> În *Istoria naturală* a lui Pliniu se găsește practica descântecelor la romani:

*descântă în aiu*, lat. incantare in alio (Cato R. R.<sup>85</sup> 160)

*legatură* (cu sens de a fermeca), lat. ligatura (Isidor)

*descânta*, lat. incantare

Din *Istoria limbii române* de Aron Densușianu.

2) *Bărbățești*. Biserica Ernaticul fondată la 1780 de popa N. Gorovoiu – *Marele Dicționar Geografic al României*, vol. I, p. 323.

<sup>84</sup> „Romania”, subintitulată, la vremea aceea, „recueil trimestriel consacré à l'étude des langues et des littératures romanes”, a fost întemeiată în 1872 de filologii francezi Gaston Paris (1839-1903) și Paul Meyer (1840-1917). Apare și azi, cu subtitlul ușor modificat („revue consacrée...”).

<sup>85</sup> Marcus Porcius Cato, *De re rustica*.



## 11.

Dragă Artur,

Am primit scrisoarea cu listele de nume aromânești, pentru care îți mulțămesc foarte mult. Acum am isprăvit examenul, așa că am timp mai mult să încep strângerea materialului și sistematizarea lui mai temeinic. Am început cu o urmărire a numelor românești în istorie, pentru a ajunge la cele actuale, care vor forma baza studiului din punct de vedere pur filologic. După documentele din colecțiile lui Iorga, Ghibănescu și *Uricarul*, pe care le-am cercetat până acum, am ajuns la următoarele concluzii: numele de familie se introduc în documente la sfârșitul veacului [al] XVII<sup>lea</sup> obișnuit, până atunci fiind formate din adăugirea pe lângă nume a funcției, când era boer, stării sociale sau nației: Dumitrașcu Vistierul, Vasile Ciubotarul, Ciuri Țiganul, etc. La începutul sec. XVIII încep și porecele cu «zis și», iar din sec. XV începe formula cu «*sîn*»: Toader sîn Petru, adesea Toader Petrovici<sup>86</sup>. Dacă cumva ai gătit de transcris documentele cele multe pe care le aveai și găsești un lucru care prezintă vreo importanță deosebită, te rog să mi-l comunic. Din listele pe care le am eu în bibliografia numelor, după cum ți-am și spus, îmi lipsesc 2, publicate în „Șezătoarea”, vol. VIII și IX. Cum oare le-aș putea avea și pe ele, singurele, de altfel, care-mi lipsesc?

Am întocmit pentru aceste două luni, iulie și august, un program frumos și aș fi foarte fericit să-l pot împlini. Am să mă duc mai des pe la Xenofon<sup>87</sup>, mai ales că-i unul care știe atât de multe și poți învăța de la el atât de mult. Îmi împrumută cărți pentru care ar trebui să umblu mult și bine să le găsec în altă parte. De două zile e foarte cald pe la noi; eu citesc ziua întreagă și noaptea la 9 mă duc la grădină la Copou și meditez (!! adânc până la 12 în Helium-ul lui D<sup>r</sup> Tatușescu (vezi Viața Rom[ânească]). Mă simt foarte mulțămit în răcoarea de seară, în aerul curat, cu fața îndreptată înspre infinitul interplanetar al lui Vintilă. Și-i liniște adâncă, bună pentru meditații: doar aici și-a făcut Xenopol sistemul lui filozofic.

Ce mai scrii acum? Cred că trăiești în înălțimea acelor „sapientum templa serena”<sup>88</sup>, în studii desinteresate.

Îți dorește sănătate deplină, petrecere bună și veselie.

Ionel

Iași, 2/VII [1]920

<sup>86</sup> Explicația trebuie serios amendată; nu este aici locul potrivit pentru o asemenea discuție, dar trebuie spus că nume *de familie* apar încă din secolul al XV-lea (poate chiar anterior): Tăutu, Bașotă, Hermeziu; în secolul următor Sturza, Stroici, Balș etC. Sunt nume care străbat veacurile până în zilele noastre.

<sup>87</sup> Xenofon Gheorghiu (1852-1928), vestit profesor ieșean, latinist, membru al societății „Junimea”. Fratele său, Christodor C. Gheorghiu, a fost căsătorit cu Clara Gorovei, una dintre surorile lui Artur Gorovei.

<sup>88</sup> Citat din *De rerum natura* a poetului latin Titus Lucretius Carus, evocând *culmile senine ale înțelepciunii*.

## 12.

3 august 1920

Iași

Dragă Artur,

Mi-a spus Mircea că la înmormintarea lui Ștefanelli ai trebuit să ții un discurs din partea Academiei<sup>89</sup>. Îți trimit ziarul în care am scris și eu, cu această ocazie, ceva despre el. Te rog să fii atât de bun să-mi trimiți adresa lui Jarník<sup>90</sup> la Praga, am să-i scriu ceva în chestia lui Lambrior, de la care am mai multe scrisori. Când apare volumul *Pe viscol*, pe care l-am văzut anunțat? Îmi pare rău că n-am suplimentul de la «România Nouă», în care ți-au imitat marginile chipului – nu-s prea reușite desemnurile – căci altfel nu se poate zice.

Pe aici lumea s-a recuzat<sup>91</sup> tare. Nu se prea lucrează. La „Viața Românească” a fost un scandal mare; cred că îl știi. Nu știe firea animalică și bruta militară cum ar putea să înădușe mai repede și rarele licăriri de lumină și de înălțare spirituală. Este un caz special din psihologia brutei militare.

Cred că ai primit scrisoarea mea – dinainte de a se fi declarat greva – în care-ți trimeteam o mulțime de țidule care pot să te intereseze, cât și niște relații pe care ți le ceream, mi se pare.

Închei dorindu-ți multă sănătate, cât și oarecare dispoziție spre a-mi răspunde.

Ionel

## 13.

Iași, 13/IX [1]920

Dragă Artur,

Fiindcă te cred ajuns acasă, am să-ți fac mai multe comunicări în privința lucrurilor care te privesc, și anume ceea ce am găsit în timpul cercetărilor mele din această vacanță. Am gătit de copiat de la Bibliotecă articolul lui Gaster

<sup>89</sup> Textul a fost publicat, împreună cu detalii despre familia lui Ștefanelli, în *Analele Academiei Române. Desbaterile*, LXI (1940-1941), 1942, p. 77-79.

<sup>90</sup> Jan Urban Jarník (1848-1923), filolog ceh specializat în romanistică, mare filoromân, profesor la Universitatea Carolină din Praga, membru de onoare al Academiei Române. Dintre scrisorile pe care i le-a adresat I. Șiadbei, s-au publicat două, datate 8 mai 1922 și 26 iunie 1922 (Jan Urban Jarník, *Corespondență*, II, ediție îngrijită, cuvânt înainte și bibliografie de Traian Ionescu-Nișcov, Editura Minerva, București, 1983, p. 275-278). În cea dintâi (care pare să nu fi fost și prima!), semnează ca „Redactor la revista *Viața Românească*” și dă adresa „Iași, Str. Asaki 4”. Nu știu dacă s-au păstrat scrisorile lui Jarník către Șiadbei; dacă le-a ținut în arhiva sa, e foarte probabil că s-au pierdut odată cu prăbușirea blocului în care locuia (după câte știu, în strada Școalei nr. 2).

<sup>91</sup> Lectură nesigură.

*Rumanian Literatur* din Encyclopedia Britanica, care face a fi avut, însă mi-a răpit un timp destul de lung. Este foarte însemnat deoarece e singurul rezumat – bun – al literaturii române în general cât și al operelor autorului din Gröber's Grundriss der romanischen Philologie și *Literatura populară română*, pe care încă nu le am, deși există și le pot întrebuița la Bibliotecă. Iată ce scrie la *Literatura populară*: „The only review devoted to the study of folklore is the *Șazatoare*, founded in 1892” (Singura revistă....). The Encyclopaedia Britanica, Cambridge, 1911, vol. XXIII, p. 849.

Citind *Istoria literaturii latine* de G. Dem. Teodorescu, pe care am găsit-o la un anticar, am dat peste mai multe lucruri în ce privește descântecele. Aceste sunt (citez pasajele): „Dintre producțiile didactice s-au păstrat și sfârșitul unui descântec în contra boalelor: «*terra, pestem teneto; salus, hic manato*»”, p. 9. „În scrierea lui M. Porciu Catone, *De re rustica*, se transmit noțiuni despre credințele religioase, formele superstițioase despre descântece și leacuri populare”, p. 35. În *Metamorfose* de Lucius Apuleiu, se cuprind farmecele, descântecele, misterele și restul elementelor din vechile religii”, p. 131. Deocamdată atât am găsit; dacă ai cere ceva relații lui Xen[ofon] Gheorghiu, cred că ți-ar spune mai mult și chiar ți-ar putea traduce pasajele. Găsesc că asemănarea dintre sfârșitul descântecului latin și încheierile obișnuite a celor băbești-românești este mare și este un gen pe care l-am moștenit ca multe altele. O comparare cu folklorul romanic se impune de la sine pentru ca să se vadă care popor a păstrat mai bine comoara și o cercetare a descântecelor slave pentru a se vedea împrumutul; de altfel, ca și o cercetare asupra limbii. Este un subiect frumos și vast; în privința folklorului latin, uzează chiar de Xenofon.

Cu prilejul transportării capului lui Mihai Viteazu, a fost o serbare impunătoare; un alai grozav, care cuprindea pe Mitropoliții Cristea și Pimen. A fost o defilare măreață, cum n-am mai văzut, pe drumul din fața gărei.

Seara, Iorga a ținut o cuvântare la Teatrul Național, vorbind despre Mihai Viteazu. Am plecat cu o impresie foarte bună, mai ales că-l vedeam pentru prima oară. Este o personalitate de seamă, în vremile noastre. Nu-ți spun rezumatul, cu toate că-l am scris, pentru că e obsedant. Altceva este când e spus de Iorga, și altceva ... un rezumat. Dacă vrei să ai câteva momente plăcute de petrecere ... (cum să-i zicem?), citește „Curentul Nou”<sup>92</sup> Nr. 25 (ultimul): D<sup>r</sup> George Pascu, Oligarhia universitară, patriotismul (V. A. Urechia și Lazăr Șăineanu). Aici, în Iași, apare o revistă destul de mare, „Umanitatea”<sup>93</sup> (socialisto-boșevico-

<sup>92</sup> A apărut la București, condusă de H. Sanielevici, doar în cursul anului 1920 (1 februarie – 28 septembrie) – cf. *Presa literară românească. Articole-program de ziare și reviste (1789-1948)*, cit. (*supra*, nota 53), p. 296.

<sup>93</sup> *UmanitateA. Ziar independent în slujba muncii și umanismului* nu figurează în culegerea *Presa literară românească. Articole-program de ziare și reviste (1789-1948)*, cit. (II, p. 704, unde se menționează volumul XVI

jidovească), în care scrie Slavici nuvele; dacă vrei, face să o cetești. Dacă nu te superi, trimete-mi adresa lui Jarnik – pe care a uitat-o Sorin să mi-o spue – și aceea a lui Ion Nădejde.

Cu multă dragoste,

Ionel

P.S. Dacă-ți trimete de la Academie vreun *Catalog de premii* cu subiecte date pentru 1920-[19]21, care se dau gratis, trimite-mi și mie unul.

Trimet lui Sorin repertoriul Teatrului Național din această stagiune. Începe cu *Vlaicu Vodă*, de Davila.

„Viața Românească” N° 6 cuprinde un studiu de C. Stere.

#### 14.

Dragă Artur,

Pentru numărul acesta cred că-i suficient. Să nu te mire nimic din aprecieri. Sunt drepte. De Adamescu, vorba lui Philippide, „ti-i greațe”. Am găsit în „Revista p. Ist. Arch. și Fil.”, an II, vol. I, 5 descîntece publicate de Episcopul Melchisedec (p. 383-4) și 4 de Aron Prijbean (385-6). Comunică-mi dacă le ai.

Ionel

29/XII/1921

#### 15.

Iași, 26.XI [1]922

Dragă Artur,

Cu ocazia venirii tatei îți scriu cîteva rînduri.

Bărbulescu<sup>94</sup> mi-a spus că un ceh, autorul mai multor broșuri pe care le-a trimis la „Arhiva”, l-a rugat să-i scrie adresele folkloriștilor romîni care s-au ocupat cu dansurile naționale. El s-a apucat și i-a răspuns cehului că despre călușari etc. s-a ocupat „folkloristul” Speranța<sup>95</sup>; iar după cîteva indicații ale mele, că cel mai bun informator ar putea fi reprezentantul acestei specialități la Academie și directorul singurei reviste în materie, i-a scris cehului să se adreseze

---

din 1934, deci a apărut în 1919). Din alte surse, am dedus că era o gazetă condusă de Constantin Costa-Foru (1856-1935). Nu este citat în studiul Aureliei Lăpușan, *Europeanul Costa-Foru și Liga drepturilor omului și ale cetățenilor pentru integrarea Basarabiei în viața politică a României după 1918*, publicat în *Tyragetia*, s. n., vol. IX [XXIV], nr. 2, 2015, p. 239-248.

<sup>94</sup> Ilie Bărbulescu (1873-1945), slavist, profesor la Universitatea din Iași; a condus mai mulți ani (1921-1940) revista *Arhiva*, editată de Societatea Istoric-Filologică din Iași.

<sup>95</sup> Theodor D. Speranția (1856-1929), scriitor, folclorist, membru corespondent al Academiei Române.

lui Artur Gorovei, la Fălticeni. Cehul s-a apucat și ți-a scris o scrisoare desigur în limba strămoșească<sup>96</sup>, cum îi scrie și lui Bărbulescu. Mai zilele trecute, B[ărbulescu] îmi spune că a primit din nou o scrisoare de la ceh în care se plînge că nu i-ai răspuns. Atunci ți-a scris B[ărbulescu] o scrisoare<sup>97</sup> și acesta mi s-a plîns că nici lui nu i-ai răspuns încă. Dacă cumva scrisoarea pe care ți-a scris-o el e în chește, B[ărbulescu] a spus să ni-o trimiți să-ți facem o traducere ca să-i poți răspunde, deoarece îmi spune că ar fi cel mai bun folklorist ceh și nu ar trebui lăsat fără răspuns.

De asemenea, B[ărbulescu] m-a rugat să te întreb dacă nu cunoști adresa lui Speranția-Frunză Verde. Poate prin Bianu, cu ocazia unei scrisori, o vei putea afla, dacă cumva nu o fi abonat la „Șezătoarea”.

De asemenea, eu te rog de adresele lui Tiktin, Gaster (dacă-i *Yale* ori *Vale*<sup>98</sup> ?) și I. A. Candrea<sup>99</sup> la București.

Acum cîteva zile am primit din Praga o scrisoare cu foarte multe mulțămiri din partea lui Jarník pentru recenzia din „V[iața] R[omînească]”. De asemenea, ca redactor al părții filologice a „V[ieții] R[omînești]”, am primit pe adresa mea un mare număr de cărți și broșuri de la profesorii Universității din Cluj. Văd că munca cinstită, într-o direcție oarecare, are și răsplățile ei. Între altele, sînt din pacate și membru în comitetul de conducere al „Arhivei” și membru în Societatea Istorico-Filologică.

Îl rog pe Sorin să aibă grijă de pachetul cu cărțile pe care mi le-ai fîgăduit ca să mi le poată aduce tati și să nu le uite iară pe la Mimica<sup>100</sup>.

Sărutări,

Ionel

P.S. Ai dat răspuns scrisorii lui Jordan<sup>101</sup>, care așteaptă nemîngîiat să se deschidă porțile cerului și să aibă „Șezătoarea”? Vrea să facă un studiu asupra

<sup>96</sup> Scrisoarea lui František Pospišil (1885-1958) – folclorist și etnograf ceh, la vremea aceea curator al secției etnografice a Muzeului Moraviei – datează din 1 august 1922 și este scrisă în limba germană (*Scrisori către Artur Gorovei*, ediție îngrijită și introducere de Maria Luiza Ungureanu, Editura Minerva, București, 1970, p. 472-473, nr. 3).

<sup>97</sup> Scrisoarea lui Ilie Bărbulescu datează din 5 noiembrie 1922 (*Scrisori către Artur Gorovei*, cit., p. 28).

<sup>98</sup> Adresa lui Gaster era 139, *Maida Vale, London W. 9*.

<sup>99</sup> Ion-Aurel Candrea (1872-1950), filolog, lingvist, din 1927 profesor la Universitatea din București. Autor al unor foarte cunoscute dicționare (*Dicționarul enciclopedic ilustrat*, în colaborare cu Gh. Adamescu; *Dicționarul etimologic al limbii române*, în colaborare cu Ovid Densusianu); interesul pentru folclor este ilustrat de culegerea sugestiv intitulată *Graiul nostru. Texte din toate părțile locuite de români*, editată în colaborare cu Ovid Densusianu și Theodor D. Speranția (două volume: Atelierele Grafice SOCEC & Co., București, 1906-1908; ambele volume poartă mențiunea că au fost editate de „Ministerul Instrucțiunii și al Cultelor cu prilejul jubileului de 40 de ani de domnie a M. S. Regelui Carol I”).

<sup>100</sup> Artemiza Rusu (născută Văsescu), mătușa maternă a lui I. Șiadbei.

<sup>101</sup> În volumul *Scrisori către Artur Gorovei*, sunt incluse patru scrisori de la Iorgu Jordan, cea dintâi datând din 15 aprilie 1929.

dictionarului moldovean în comp[arație] cu cel muntean. Eu i-am spus că îi vei căuta volumele pe care le vei mai găsi, după cum ne-am înțeles.

## 16.

Dragă Artur,

Tocmai voiam să-ți răspund la scrisoarea anterioară și să-ți mulțumesc pentru cărțile pe care mi le-ai trimis. Pentru scrisoarea a doua, răspunsul este alăturat aici: situație nelămurită. Articolul (Beldiceanu)<sup>102</sup> e plătit cu 300 lei, pentru care am încălit eu și ți-i trimit acum.

În articolul meu despre Lupescu<sup>103</sup> s-a strecurat o greșală de tipar enormă: rîndul 5 de jos, p. 260: *învățătorilor*, în loc de *învățaților*. E un caz similar cu acela al copiștilor textelor noastre bisericești, care, fiindcă aveau de copiat un text ca acesta:

1. și a să vrea să se boteadze
2. iară creștinul va dzice că ești
3. spurcat, deaci cel nebotedzat
4. nu va priimi botedzul, el va
5. întoarce, și nu se va botedza
6. acela desparte.....

fiind indus în eroare de *botedza* din rîndul 5, l-a confundat cu *boteadze* din rîndul 1 și a sărit pe 2, 3 și 4. Iar noi ne batem capul să ascultăm și să pricepem Evanghelia! În articolul meu, cu două rânduri mai sus este cuvântul fatal *învățători*.

*Descîntecele* merg f[oarte] bine. Exorcismul e un subiect care interesează și Ist[oria] Literat[urii] romîne, din sec. XVI și cu această ocazie aduci sprijine și lumini foarte interesante.

La revedere.

Ionel

Iași, 11/XII [1]922

<sup>102</sup> Evocarea poetului și arheologului N. Beldiceanu a fost publicată în *Viața Românească*, XIV, 1922, 8, p. 255-263 (ulterior, a fost inclusă în volumul *Alte vremuri. Amintiri literare*, cit., p. 88-102).

<sup>103</sup> I. Șiadbei, *Folkloristul Mihai Lupescu*, publicat în *Șezătoarea*, an XXX, vol. XVIII, 1922, 10-11, p. 260-262.

## 17.

Iași, 7/III [1]923

Dragă Artur,

Am primit scrisoarea și Ms<sup>104</sup>. În privința inconsecvențelor transcrierii (m-am luptat între altele, inconștient, cu ortografia academică, pe care eu nu o întrebuițez cu privire la *î* etc.) ai perfectă dreptate: a fost scris repede și trebuia să revăd Ms., care, după cum ai văzut, era o ciornă. Acum nu știu ce să fac: să-ți trimit Ms. înapoi cu îndreptări (desigur că *staul* e infl[uență] cărturărească; la Dolhești se zice *ocol*), ori îndreptările le-ai făcut singur, după cum văd, și în acest caz nu mai ai nevoie de el. În scrisoare nu mi-ai specificat nimic.

La „V[iața] R[omînească]” este o îmbulzeală mare de Ms. care își așteaptă rîndul de prin noembrie. Articolul lui Sorin<sup>105</sup> e la Ibrăileanu. Probabil că nu i-a venit încă rîndul. N-am auzit spunând pe Ibrăileanu nimic încă, ceea ce înseamnă că va fi cetit de acum înainte. Sadoveanu are grija lui. De mai multe ori i-a atras atenția lui Ibrăileanu asupra Ms. lui Sorin. Puțintică răbdare... În caz defavorabil, îl voi lua eu și-l voi trimite lui Sorin, precum îmi comunică.

Ms. trimis prin tata, lui Simionescu<sup>106</sup>, a fost dat încă de atunci de Gigică<sup>107</sup> la Laboratorul lui; Simionescu trebuia să vie la birou peste puțin timp, așa că G[igică] l-a dat în seama cuiva acolo. Voi face și eu o anchetă personală.

Pe la noi a plouat și încă plouă mărunț... E urît tare. Pe cît a fost de frumos duminică (adevărată zi de primăvară) și uscat pe trotuare, pe atît e de urît acum. Stau mai mult în casă. Elevul meu, pe care-l preparam de cl[asa] V cu o sumă respectabilă (o oră zilnic), s-a îmbolnăvit de pojar. Philippide e singurul profesor de la Univ[ersitatea] din Iași care și ține cursul regulat, în Seminarul de Litere, unde nu s-a introdus încă civilizația („caroliferul”) și bătrâneștele sobe cu stâlpi, de pe vremea lui Teodorini, suplinesc cu cel mai mare succes. M-am înconjurat de toate revistele vechi în care a scris Lambrior și m-am pus să-i scriu și lui un panegiric... Am profitat că biblioteca e închisă și am cărat revistele acasă. Și ce e mai plăcut pentru mine, e că lucrez pe înseși exemplarele lui Lambrior, stampilate cu numele lui, altele iscălite: „Al. Lambrior, profesorul Iași (institutul pedagogic) lîngă otelul Ilie Armanu”. O adresă completă, cum se vede...

<sup>104</sup> Cred că este vorba de manuscrisul articolului lui I. Șiadbei, *Omu cel mare (poveste)*, publicat în *Șezătoarea*, an XXXI, vol. XIX, 1923, 1-2 p. 2-5. Cuvântul *staul*, menționat mai departe, se află la p. 4.

<sup>105</sup> Ar putea fi vorba de *Reprezentarea proporțională. Studiu asupra legii electorale*; a apărut ca broșură independentă, la Fălticeni, în 1925. Soarta manuscrisului se vede din scrisoarea nr. 20.

<sup>106</sup> Ion Simionescu (1873-1944), profesor universitar și membru al Academiei Române, căsătorit cu o vară primară a lui Artur Gorovei (Matilda Grecinschi). Până în 1929, a fost profesor la Universitatea din Iași, unde a organizat Laboratorul de Geologie și de Geografie.

<sup>107</sup> Gheorghe Șiadbei (1901-1957), al treilea dintre frații Șiadbei, a fost, se pare, profesor secundar de fizică și chimie.

Am primit zilele trecute „Dacoromania” din Cluj. Este un impunător volum de 950 pagini și care pe foaia primă are însemnată o mică dedicație: „D<sup>lui</sup> I. Șiadbei, Omagiu, S. Pușcariu”<sup>108</sup>. Mi-a făcut o plăcere atât de mare, precum în scurta mea carieră de publicist nu o mai încercasem. La urmă este o bibliografie completă a scrierilor și articolelor de reviste din 1921. Amintirile care le-ai publicat în „V[iața] R[omânească]” sînt luate ca document și rezumate fidel. Sînt și eu trecut cu unica și prima mea recenzie din 1921. E o publicație de cea mai mare valoare. La Cluj sînt oameni muncitori și astăzi, cînd împrejurările vieții opresc pe mulți și nu le dau răgaz îndeajuns pentru astfel de studii, munca lor trebuie prețuită.

Dacă îți trebuie Ms. pentru corecturi, scrie-mi imediat, ca să-ți trimit unul curat.

Noi sîntem cu toții bine. Traian<sup>109</sup>, care peste două luni trebuia să fie inginer, este acasă și face „practică” cu plată, la Regie. Noi sîntem încă în repaos. Cuza<sup>110</sup> își alcătuește partidul, merge în plimbare cu capul descoperit prin mijlocul ulițelor, însoțit de partizani cu drapelul fascist (negre, cu Hakenkreuzer<sup>111</sup> alb și margini tricolore) și muzica militară în frunte, atîrnă coroane în „vestita” mîină a lui Kogălniceanu; studenții se plimbă și ei, sînt veseli: școală ioc, carte ioc, de cînd binele...

Sărutări lui Sorin. De asemenea neamurilor din partea familiei. Cu dragoste,  
Ionel

## 18.

Iași, Viața Romînească

27. III. [1]923

Dragă Artur,

Am primit c. p. pe care mi-ai trimis-o, atît de îngrijorat... Cred că ai primit scrisoarea mea, de altfel destul de liniștitoare. Ms. a avut neșansa să fie pus într-un plic cu antetul unei reviste de matematică. Servitorul care a luat plicul de la Gîgică spune că l-a pus pe masa lui I[onel] S[imionescu]. Sigur că a fost amestecat în teancurile cu reviste care nu se citesc și [sînt] puse la raft. Așteptăm să vie I[onel]

<sup>108</sup> Volumul II al revistei *Dacoromania*, pentru anii 1921-1922, apărut la începutul anului 1923, numără 940 de pagini. Exemplarul din rămășițele bibliotecii lui Artur Gorovei poartă această dedicație: *Dlui Artur Gorovei / omagiu / S. Pușcariu / Cluj, 18.II.23.*

<sup>109</sup> Traian Șiadbei (1899-1959), al doilea băiat al familiei, a fost inginer constructor; despre sfârșitul său, v. textul introductiv.

<sup>110</sup> A. C. Cuza (1857-1947), profesor la Universitatea din Iași, unul dintre fruntașii extremei drepte, cunoscut pentru antisemitismul său. În martie 1923 a înființat Liga Apărării Național-Creștine (LANC), din care se va desprinde Legiunea Arhanghelul Mihail.

<sup>111</sup> Crucea încârligată, svastica.



S[imionescu] din București ca să-l găsim. În nici un caz nu s-ar fi putut rătăci. Articolul lui Sorin a fost cetit de d-l Ibrăileanu și a fost admis. Acum i se verifică socotelile de C. V. Gheorghiu<sup>112</sup>, pe care cred că-l cunoaște Sorin, că-i „specialist” în chimie...

Sărutări tuturor,

Ionel

C. p. Adresa: D<sup>lui</sup> Artur Gorovei / Avocat / Fălticeni. Ștampile poștale: IASI 28 MAR 923; FALTICENI 29 MAR... (rău imprimată).

## 19.

Iași, 11/VII [1]923

Dragă Artur,

Am primit de astă dată n[umă]rul cu pricina din „Șezătoarea” și îți mulțămesc mult pentru că n-ai uitat. Astfel am putut să continui cetirea descântecelor și să fiu posesorul podețului care lega trecerea de la numărul antepenultim la cel din urmă.

Am cetit cu plăcere pe Căminarul Ioniță<sup>113</sup>; așa viață, ca el, aș vrea să trăiesc și eu: un fel de burtă verde dublat cu un patriarh.

O noutate: pentru articolul despre Morțun<sup>114</sup>, vei fi combătut într-un număr viitor din „V[iața] Rom[ânească]” de o cucoană. Articolul a și sosit la redacție și este foarte drastic. Știi cine este aceia care caută să te dărime? Mă gândesc la figura ce o vei face cetind rândurile mele.

Să fii combătut de o cucoană! Să te biruiască cucoana!

Știu că îți place să stai de vorbă numai cu acele cucoane (sau nu) care nu fumează. Cucoana aceasta însă mi se pare că fumează. Iată încă un punct în care sînteți adversari.

Nu-mi vine să-ți spun numele cucoanei, așa, de-a dreptul... Sigur că te vei gândi la D<sup>na</sup> Moscu, de exemplu, acea amarnică cucoană care dă revistele în judecată și are procese cu scriitorii masculini (nu acasă ori în alte părți, ci la

<sup>112</sup> C. V. Gheorghiu (1894-1956), chimist, profesor la Universitatea din Iași. Ironia lui I. Șiadbei viza specializarea lui Sorin Gorovei (secundar fizico-chimice).

<sup>113</sup> Evocarea căminarului Ioniță Grigoriu (Văsescu), străbunic al lui Artur Gorovei din partea mamei sale și bunic matern al scriitorului Nicu Gane, a fost publicată în *Adevărul Literar și Artistic* din 8 iulie 1923, p. 37-42. Figură pitorească a Fălticeniilor din prima jumătate a veacului al XIX-lea, căminarul este ascendentul ramurii botoșănene a familiei Văsescu. Cf. Ștefan S. Gorovei, *Neamuri care se duc: Văseștii*, în *Prutul. Revistă de cultură*, VII (XVI), 2017, 2 (60), p. 25-41.

<sup>114</sup> Artur Gorovei, *Din alte vremuri (V. G. Morțun)*, în *Viața Românească*, XV, 1923, 5, p. 208-217 (inclus în 1930 în volumul *Alte vremuri. Amintiri literare*, cit., p. 129-125).

tribunal); la vreo scriitoare bătrână, contemporană sau antecedentă evenimentelor.

Nu! Cucoana pare a fi tânără. Ea este fata ... persoanei în chestie. Vei vedea singur cum te va „combate” de bine.

Pe la noi, toată lumea își face calabalicul și se pregătește de „varat” pe la mănăstiri. Numai Philippide nu pleacă nicăeri.

Vintilă e voiajor. A plecat vineri în *Cioco-Slovaci*[a] și va sta până săptămâna viitoare. I-am spus să se ducă la Brno pe la Jarnik, unde, dacă nu cumva o fi plecat la țară la „maja villa”, îl va putea cunoaște.

Eu am gătit prima parte din studiul despre Lambrior și aseară mi-am făcut corectura<sup>115</sup>. Făgăduesc urmarea studiului „în numărul viitor” și nu știu dacă voi fi în stare să mă țin de cuvânt. Am o strașnică poftă de a nu face nimic și cuget cât de bine este să stau degeaba. Sper, însă, că promisiunea mea îmi va tăia toate „poftele” și mă va face să fiu activ.

Cred că citești „compte-rendu”-urile de la „Viața Rom[ânească]” care apar succesiv în „Lumea”. Lucrurile sînt tragi-comice.

Toate cele bune din partea mea și a tuturor lui „Arturică”.

Ionel

## 20.

3/IX [1]923

Dragă Artur,

Nu ți-am răspuns pînă acum la cele două chestiuni pe care ai fi vrut să ți le lămuresc, din mai multe pricini: 1) În vremea vacanței, nu aveam cu cine vorbi la „V[iața] R[omânească]”, toți stîlpii fiind împrăștiați ca potîrnichile. 2) Abia astăzi m-au chemat Ibărileanu și cu Patrașcanu<sup>116</sup> la „V[iața] R[omânească]” să mă roage să dau urmare la articolul despre Lambrior<sup>117</sup>, anunțîndu-mă totodată că ar fi avînd bani și deci să încetez „greva” pe care o declarasem acum o lună și jumătate. Deci banii pentru „Morțun” sînt și se poate conta pe ei; nu i-am luat încă, deoarece „deocamdată nu-i numerar”. Despre articolul lui Sorin pot spune atîta că l-au prăpădit; mai mult ca sigur. Am auzit vorbindu-se de „N. Gane”. Despre răspunsul D<sup>nei</sup> Sasu, pe care l-am văzut astăzi, cu „îndreptările” autoarei,

<sup>115</sup> Această „prima parte” a studiului *Alexandru Lambrior* a apărut în *Viața Românească*, XV, 1923, 6, p. 406-416 – cf. *supra*, nota 65.

<sup>116</sup> Scriitorul D. D. Pătrășcanu (1872-1937), unul dintre fruntașii grupării de la „Viața Românească”. Fiul său a fost liderul comunist Lucrețiu Pătrășcanu (1900-1954).

<sup>117</sup> Urmarea a apărut în *Viața Românească*, XV, 1923, 8-9, p. 221-236.

probabil că nu va fi publicat<sup>118</sup>, deoarece persistă într-o atitudine trufașă și prea puțin apologetică pentru tată-său. Sărutări, Ionel

[P.S.] G. a făcut soneriile pe care ți le va trimite. Am fost cu toții prea ocupați de chestii grave: locuința: evacuare, proces etc.

C. p. Adresa: D<sup>lui</sup> Artur Gorovei / Avocat / Fălticeni. Ștampile poștale: IASI 5 SEP. 923; FALTICENI 6 SEP 923.

## 21.

Dragă Artur,

De vreo zece zile sînt din nou la domiciliu, instalat la masa *mea* și înconjurat de vechile mele cunoștințe: fișele și cărțile de filologie. Am de gînd să scriu un studiu mare despre *Istoria literară decadentă*, în care fac procesul întregii mișcări (dacă se poate numi așa) de istorie literară romînească de după război. Am foarte mult material adunat, un număr foarte mare de fapte, pe care [în] zilele din urmă am încercat să le clasific. Îmi mai trebuie cîteva cărți, care sper să le găsesc pe la amici cînd se vor întoarce în rezidență. Până atunci, mai întorc pe toate părțile cîteva cărți și reviste nouă, minunîndu-mă la tot pasul de uimitoarea erudiție a tuturor învățaților romîni și străini, pe care o poate oricine bănuî că e de împrumut, chiar din a zecea mînă. Cine știe cît e de greu să citești într-adevăr o carte (în mod critic), are dreptul să se îndoiască de învățatul X, că ar fi citit cele 10.000 de cărți citate în 50 de pagini. Nu rareori se demască atitudinea aceasta de impostor prin citarea unei cărți de documente asupra Imperiului bizantin, de pe la 1200, pentru Revoluția de la 1821, numai pentru că pe copertă figurează numele poporului *grec*. Parcă eu mă îndoiesc ori mi-i rușine că va trebui să dau exemple la definirea acestui nou gen de istorie literară, dăruit de război, de ceia ce înainte nu s-ar fi pomenit în vreo carte: plagiat, pastișă, inexactitate, concluzii precipitate și ridicole, contradicții, falșuri, etc., etc.

Dar să las caracteristicile savanților<sup>119</sup> deoparte și să te întreb și eu ceva: cînd ești acasă, fiindcă am de gînd să vin să facem prețurile la cărți. Foarte probabil că am să le iau pe toate și dacă vei avea de dat și altele, fără a fi condiționat „vechituri”, voi fi amator.

<sup>118</sup> A fost publicat în *Viața Romînească*, XV, 1923, 11, p. 192-193: *Scrisoare d-lui Artur Gorovei, cu privire la: Din alte vremuri (V. G. Morțun)*. Este semnat *Cornelie M. Sassu, născută V. G. Morțun*. O notă a redacției (p. 192, cu asterisc) precizează: „D-na Cornelia Sassu, invocând dreptul de a răspunde, ne-a trimes mai demult această întîmpinare pe care, din diferite motive, o publicăm abia acum”. Despre urmările târzii ale acestui conflict (cu ecouri și în corespondența cu Ioan Nădejde): Ștefan S. Gorovei, *Artur Gorovei. Ultimele (I)*, cit. (*supra*, nota 48), p. 503, nota 20.

<sup>119</sup> Acestea vor forma materia studiului *Știință și improvizatie. Istoria literaturii române în străinătate*, publicat în *Viața Romînească*, XVII, 1925, 2, p. 254-265; 3, p. 421-430; 4, p. 85-95; 5-6, p. 296-310.

Cînd voi veni, voi aduce și copia documentului de la 178... ca să-l controlez cu originalul. Mi se pare că sînt unele transcrieri greșite și unele omisiuni (așa mi-a spus și un funcționar de la Arhive, Băleanu<sup>120</sup>).

Ce-i cu „Șezătoarea”? Ar fi păcat să decedeze iarăși, din cauze materiale, cînd ies atîtea fițiuci și reviste de prisos, cu ajutorul bugetului (adică *al nostru*).

Cu toată dragostea,

Ionel

12.VIII.[1]924

## 22.

Dragă Artur,

Îmi spusese Mimica de „boața” cu povestea publicată din nenorocire sub inițialele mele. Într-adevăr, lucrul cuiva i se poate părea ciudat. Mai ciudat, desigur, trebuie să i se pară directorului „Șezătorii”: dovadă evidentă sînt posibilitățile și ipotezele pe care le faci în scrisoare.

La început nu-mi aminteam de unde am avut eu povestea (mai bine anecdota) cu Cîtu. După o răscolire nu tocmai plăcută și ușoară, am ajuns la deslegarea secretului și de aceia mă dau singur afară din cauză, lăsînd treaba acestui *plagiat* pe spatele altui colaborator al „Șezătorii”.

Am găsit printre caetele oferite de fostul meu amic de ghimnaz D. Balan din Preutești<sup>121</sup> și caetul cu „povestea” auzită de la un soldat dintr-un regiment oarecare. Ți-l trimit pentru edificare completă. Face parte dintr-o colecție pe care Balan mi-a dat-o înainte de începerea războiului: poate 1915 chiar. Văd că imediat după *poveste* urmează un *descîntec de judecată*, în care e vorba de un deal din Preutești, Bulhacul. Cine știe ce o fi la mijloc?

Eu bănuiesc că B[alan], pe atunci normalist și totodată „folklorist”, e probabil să o fi copiat după Răd[ulescu-] Codin<sup>122</sup>. N-am broșura acestuia la îndămină ca să controlez. După ce voi isprăvi examenele, însă, voi face o expertiză proprie și-ți voi comunica cum stă chestia. Orice bănuială, dacă textele coincid, că soldatul ar fi cetit cartea lui Codin și ar fi povestit-o apoi la Preutești ar fi exclusă. Atunci, atunci ... iată încă un argument în plus de ... circulația folklorului sub un alt mod decît acela al influenței literare. Și mă gîndesc cît material folkloristic nu se

<sup>120</sup> Alexandru Băleanu, profesor, cercetător istoric, director al Arhivelor Statului din Iași.

<sup>121</sup> Dumitru Balan (1898-1985), originar din satul Preutești, institutor, colaborator de tinerețe la „Șezătoarea” – cf. Cătălin Ciolca, *Cartea Fălțicenilor – de la A la Z*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura PIM, Iași, 2020, p. 26-27.

<sup>122</sup> Constantin Rădulescu-Codin (1875-1926), învățător, folklorist muscelan, colaborator la „Șezătoarea”.

datorește, astfel, penei prolifrice a unui învățător oarecare, izolat în vreun colț de țară, care în loc să se ducă la horă sau la șezătoare să audă în adevăr producții care circulă, se așează comod la masă și deschide cutare colecție sau chiar vreun număr rătăcit din „Șezătoarea”.

Sînt în plină luptă cu ultimile examene. Masa, foaia imprimată, creionul din mîna și păretele din fața mesei îmi sînt întregul meu orizont. Visez printre rînduri subliniate, nopți feerice cu lună, răsărituri de soare și cîmpuri înflorite. Muzici imaginare alcătuite de glasuri de păsărgii și țîrîit de greer îmi răsună într-o ureche, în timp ce în alta parcă aud sgomotul produs de izbirea ciocanului de nicovală. Prima muzică – o aveți poate și acuma – vă aparține încă pentru cîteva săptămîni. Și nu cred că invidiați concertul veșnicei mele nicovale. Sinteti, așadar, din acest punct de vedere, cei mai fericiți oameni.

La noi toți sînt bine.

Pînă la revedere, vă sărut pe amîndoi.

Ionel

Iași, 11.X.[1]924

Scrisoarea este însoțită de șase file smulse dintr-un caiet tip *dictando*, acoperite cu „materiale” folclorice (strigături, ghicitori, povestea lui Cătu și trei descântece).

### 23.

Dragă Artur,

În numărul pe iulie al „V[ieții] R[omînești]” voi avea o recenzie despre *Descîntece*<sup>123</sup>; m-am întristat foarte mult că între paginile 64 și 65 lipsește o coală întreagă, care cuprindea începutul capitolului despre *Vrăjitori*. Din această cauză, voi fi silit să trimit într-un parantez la numărul din „Șezătoarea” în care a apărut partea absentă. Studiul e minunat și mi-a plăcut mult, de aceea va fi și caracterizat după vum trebuie: unul din cele mai bune studii asupra folklorului nostru. Zilele acestea plec pentru timp nedefinit la Agapia.

Sărutări,

Ionel

8-VII [1]925

C. p. Adresa: *D<sup>lui</sup> Artur Gorovei / Avocat / Fălticeni*. Ștampile poștale: IASI 9 IUL. 925; FALTICENI 10 IUL 925 (rău imprimată).

<sup>123</sup> Ediția din 1925 (*Descântecele românești. Studiu de folklor*, Partea I. Introducere, Tipografia „J. Bendit”, Fălticeni, 1925), alcătuită din textele publicate în „Șezătoarea” începând din iunie 1922.

## 24.

Iași, 9/IX [1]925

Dragă Artur,

Am căutat în fișele bibliotecii cartea lui Iorga de care mi-ai scris și n-am găsit-o. Știu că titlul ei este: *Farmacia în țările române*; însă nu-i cunosc nici locul, nici data apariției<sup>124</sup>.

Cu ocazia asta, am văzut ce nenorocire este pe capul unui muritor să caute o broșurică de-a lui Iorga între cele aproape o mie de fișe care cuprind titlurile cărților lui. Dacă numai ca să cetesc aceste cartonașe neglijent scrise mi-a trebuit 2 ore aproape, mă gândesc câte ore ar trebui să-și piardă cineva ca să cetească cărțile...

Recenzia despre *Descântece* n-am scris-o înainte de a pleca la Agapia; și nici acolo, unde luasem cartea și unde am petrecut o lună în odihnă și contemplații, n-am excelat decât prin o lene demnă de toată admirația (cu ocazia asta am văzut ce bine e să nu faci nimic!).

În numărul pe septembrie, însă, îi va veni și ei rîndul împreună cu alte recenzii despre cărțile lui Th. Capidan<sup>125</sup>.

Acum scriu un mic studiu despre *Veneția* lui Eminescu, pe care sper să-l fac interesant<sup>126</sup>. În curînd îți voi trimite broșura mea, care rămăsese uitată – în timpul cît am lipsit – și fără copertă.

Despre congresul folkloriștilor vom vorbi cînd vei veni la Iași, *la culesul viei*. Regretînd că nu te-am putut servi, cu toată plăcerea care aș fi avut-o, nădăjduiesc să am mai mult noroc, altădată.

Sărutări,

Ionel

P.S. Ibrăileanu m-a întrebat de ce nu mai scrii nimic la „V[iața] R[omînească]”<sup>127</sup>? A spus să lași deoparte „marafeturile”... de care s-au lepădat acum chiar și fetele (cică fetele acum nu se mai supără...), și ... să scrii!

<sup>124</sup> Micul text al lui N. Iorga, *Farmacia în Țările Române*, a fost alăturat altora în culegerea *Istoria românilor în chipuri și icoane* (1905-1906; 1921; ediția a III-a, Editura Humanitas, București, 2012 – aici, p. 250-254).

<sup>125</sup> Prezentarea anunțată a apărut abia în anul următor (*Viața Romînească*, XVIII, 1926, 10, p. 132-133).

<sup>126</sup> Se referă, desigur, la articolul *Influențe franceze în poezia lui Eminescu*, tipărit în *Viața Romînească*, XVII, 1925, 9, p. 424-435.

<sup>127</sup> Ultima colaborare la această revistă a fost articolul despre V. G. Morțun. Probabil că publicarea acelei replici a Corneliiei Sassu-Morțun, cu tonul „trufaș”, cu atât mai neașteptat cu cât aparținea unei nepoate care se adresa unchiului său, l-a determinat pe Artur Gorovei să întrerupă colaborarea cu „Viața Romînească”, încredințînd continuarea amintirilor sale „Adevărului Literar și Artistic”, apoi și altor reviste.

## 25.

Dragă cucoane Melinte,

Deoarece Dr. Apotecher (care în caz de nevoie ar putea să-și dea iscălitura) are de gând să ne părăsească în curînd și fiindcă peste vreo 4 zile e sorocul ultim al primirii certificatelor salvatoare, te rog fi atît de bun și – dacă se poate – fă-le vînt mai repede.

Certific[ate] trebuie să fie scrise cu mașina; să poarte sus n[umă]r[ul] spitalului din timpul războiului (240 ... ori altul); jos, locul medicului șef lăsat liber (să-mi comunici, te rog, și numele felcerului care a fost atunci); iar secretarul, cu pecetea lui, la stînga, să fie cam 4 rînduri mai jos de doftor (așa sînt modelele la miliție pe care le-am văzut). De asemenea, îmi va trebui n[umă]r[ul] de înregistrare al cererilor pe care atunci, seara, n-am avut vremea să le fac.

Iartă-mă de deranjul pe care ți-l fac cu aceste lucruri idioate, pe care nu știu de ce nu le-am făcut mai demult – ca atîția alții – cum ar fi trebuit.

Deși începusem să scriu un studiu mare despre legenda cu „stejarul” din Borzești, plictiseala enormă m-a făcut să-l las dracului, – pe altă dată.

Voi scrie în august despre clasificăția descîntecelor un articol în „Făt-frumosul” lui Leca Stilistul<sup>128</sup>.

Sărutări,

Ionel

Iași, 20. VII. [1]926

P.S. Dacă ați avut la spital vreun doctor local (Tatos<sup>129</sup> ... etc., etc.), n-ar fi și mai ușor să împungă el cu penița hîrtia răbdătoare?

## 26.

Paris, 1 IV [1]927

Cucoane Artur,

După cît vezi, am ajuns în Paris de vreo trei săptămîni; mai am vreo cinci și pierzi ramașagul că nu voi împlini două luni de ședere. Eu cred că voi sta 1 an ori 1 ½, spre a-mi trece doctoratul la Sorbona. Totul depinde de suma care-mi va

<sup>128</sup> Leca Morariu (1888-1963), filolog, istoric literar, folclorist, profesor la Universitatea din Cernăuți, fondatorul revistei „Făt-Frumos”, editată între 1926 și 1944 – cf. Alis Niculică, Vasile I. Schipor, „Făt-Frumos” (Suceava, 1926 – Cernăuți, 1934 – București, 1940 – Cernăuți, 1941 – Râmnicu Vâlcea, 1944). *Bibliografie*, Editura Accent Print, Suceava, 2016. Articolul anunțat de I. Șiadbei nu a mai apărut în această revistă.

<sup>129</sup> Dr. Gabriel Tatos (1878-1927), medic chirurg, membru al unei cunoscute familii de armeni, director al spitalului „Stamati” din Fălticeni.

trebuie la imprimarea tezelor<sup>130</sup>. Parisul e frumos, atrăgător, chiar minunat. E accesibil și pungilor românești, viața fiind foarte efină. Pe cînd la revedere?

Sărutări,

Ionel

<În colțul din stînga, sus, adresa:> 12, Rue des Écoles

C. p. ilustrată (PARIS. – Avenue du Bois de Boulogne). Adresa: M<sup>r</sup> / Arthur Gorovei / Avocat / Str. Mare Falticeni / Roumanie. Ștampile poștale: PARIS 25 R. DANTON 5 IV 927; FALTICENI 9 APR. 927.

## 27.

Paris, 20/VII [1]927

12, Rue des Écoles

Dragă cucoane Artur,

Ocupațiile mele obișnuite și timpul care aici parcă trece mai repede ca în țară la noi, m-au împiedicat până acum să-ți scriu că prea te complaci în a te crede moșneag. În cele cîteva rînduri pe care mi le-ai trimis, revii cu îndărătnicie asupra acestei chestii atît de relative, deși tinereța sufletului – pe care știu că o ai: „ca un gubil” – poate eclipsa uneori aproape complect bogăția anilor. Deci, jos cu toate constatările relative!

Profit de clipele de răgaz pe care mi le îngăduie fișele mele colorate, acum în miez de vară, ca să-ți spun ce păcat mare ai face să nu te răpezi în toamnă să vezi Parisul, muzeele, teatrele lui (și chiar cabareturile din Montmartre). Impresia pe o ai în prima săptămînă este aceea a unei renașteri, mai ales cînd îți dai seamă că ți-ai petrecut viața reală în glodul orientului și numai cu gîndul ai cutreerat locurile îndepărtate. Renașterea se manifestă la început sub formă de amețeală, apoi de dezamăgire (ce frumoase sînt lucrurile pe cărți poștale!); și, în cele din urmă, te deprinzi cu toate și te îngrozești numai la ideia că în loc să privești trecerea grăbită a valurilor Seinei, strînsă între cheiuri pietruite, vei fi nevoit să te delectezi în fața Bahluiului (ori chiar mai rău). Aveau dreptate bonjuriștii de la 1840 să-și plîngă soarta – mai ales atunci – de a te fi născut „dans le Proche-Orient”.

Eu sînt sănătos și suficient de izolat de „viitorii savanți” cu care hazardul m-a eternizat pe o fotografie, la Meudon pe țărmul Seinei, a doua zi de Paști. De altfel, această izolare e mai mult decît necesară, fiindcă în Paris există o mică mahala romînească, alcătuită din ratați și invidioși, care colportează orice cuvînt îți scapă de pe buze, dar mai ales cele pe care nu le-ai pronunțat niciodată și care cu iuțeală de fulger se răspîndesc de la un capăt la altul al orașului. Și astfel poți deveni

<sup>130</sup> Conform obiceiului francez al vremii, pentru doctorat se prezenta nu doar teza propriu-zisă, ci și una complementară; ambele trebuiau tipărite (v. și *supra*, nota 17).



savant în chestiuni grave, cum e numărul de ciorapi utilizați de cineva în cursul unei luni ori asupra chipului cum își trece timpul nevasta cutăruia, etc.

Lucrez la redactarea tezelor mele de doctorat, pe care deja le-am înscris la Facultatea de Litere în april. Vremea pe aici, destul de agreabilă – fără căldurile ucigătoare de la noi – nu mă împiedică de la lucru, care merge normal și uneori a devenit chiar mecanic. Biblioteca Națională – cu cele 5 milioane de volume ale ei – îmi pune la dispoziție toate cărțile necesare și recente (chiar cele apărute în 1927 în Germania, de ex[emplu]) și toate colecțiile de reviste. În nici un caz, în țară la noi nu poți avea această mică (și unică) satisfacție.

A trecut prin Paris, săptămînile trecute, Sadoveanu. Mahalații romîni l-au urmărit și l-au văzut căscînd gura la Louvre în fața Giocondei. Nu l-am întilnit, dar am auzit că veșnic scotea ceasul din buzunar și spunea ce face în acel moment pojjia lui de acasă. Se cunoaște că e omul pămîntului.

Eu cred, coane Artur, că dacă te vei uita la ceas în Paris nu vei număra cu bucurie apropierea orei de plecare, ci o vei regreta. Pentru asta, trebuie puțin efort ca să te smulgi din lanțurile care te țin încătușat de scaunul de la biroul de acasă. Și cred că deciziunea pentru acest efort o vei lua și mi-o vei comunica la timp.

Până atunci, îți dorește din depărtare toate bunătățile și toată vloga anilor maturi.

Ionel

S-a păstrat plicul, cu adresa: *MM. Artur et Sorin Gorovei / Str. Mare / Fălticeni / Roumanie*. Ștampile poștale: din cea franceză, rău imprimată, se vede R. DANTON și data 21-7 27; FALTICENI 27 IUL. 927.

## 28.

Paris, 30. I. [1]930

Îți închipui rău, coane Artur, de nepoții care ar fi așteptat numaidecât răspuns la cele cîteva rînduri de heretiseală de anul nou; știam însă, contrar obiceiurilor nouă care au nimicuit complect viața și unitatea de familie, că sînt oameni care țin la tradiții și, printre ei, ne numărăm și noi. O felicitare nu implică numaidecât răspunsul; când el a fost însă împiedecat, ca în cazul nostru, mi-a părut foarte bine că urmele acelei căderi idioate<sup>131</sup> nu au modificat cu nimic scrisul și trăsăturile condeiului, astfel că putem spera într-o remisiune complectă, grabnică și fără urmări.

<sup>131</sup> La 2 ianuarie 1930, aflat într-o vizită în Fălticeni, Artur Gorovei a avut un mic accident, alunecând pe dușumeA. Și-a „zdruncinat” (cum spune el însuși) mușchii mîinii drepte, rămânând o vreme cu dureri accentuate.

M-am bucurat că te-ai gândit să scoți în volum *Din alte vremuri*<sup>132</sup>; va putea Bendit să corespundă, cu forma care i-o va da, fondului care este așa de interesant? Pe cînd un volum de „studii de folklor”? Academia, care publică toate stupiditățile istoricilor mari și mici, nu ar putea publica *Descântecetele*<sup>133</sup>?

Muncesc zi și noapte să pun la punct teza secundară<sup>134</sup>; sper să le pot tipări începînd din martie pentru a le putea susține în mai-iunie<sup>135</sup>. Muncă silită, forțată, plictisitoare. Mă voi interesa de *Encyclopédie* t[omul] 31 și sper să găsesc un volum de ocazie, izolat<sup>136</sup>. (Majoritatea anticarilor au colecția completă).

Toate cele bune și toată sănătatea de la

Ionel

Hârtie specială de corespondență, avînd ca antet de expeditor CAFÉ DE CLUNY / 20, Boulevard St-Michel / (ANGLE DU BOUL. ST-GERMAIN) / PARIS / Tél. Littré 49-68. Adresa: M<sup>r</sup> Arthur Gorovei / Avocat / Str. Mare / Fălticeni / Roumanie. Ștampile poștale: PARIS 25 – RUE DANTON 30 JAN 1930; FALTICENI 2. FEB. 930.

## 29.

Dragă coane Artur,

Îți trimit după cum ți-am promis cîteva spicuiuri care te pot interesa.

În același timp, te rog să fii așa de bun să-mi trimiți numerele 1 și 8-12 din vol[umul] XXIV din „Șezătoarea” (1928) care-mi lipsesc; restul, din lipsa mea, l-am găsit tot. Îți închipui cu ce plăcere cetesc acum lucrurile romînești care nu ating politica și „filosofia romînească” ?

Traian mi-a spus că după vol[umul] XXV „Șezătoarea” nu mai apare anul acesta; e drept? Nu-mi vine să cred.

Toate cele bune lui Sorinache și multă sănătate de la

Ionel

Iași, 26 august 1930

Scrisoarea, pe o frîntură de hârtie foarte subțire, a fost însoțită de „spicuirile” menționate, scrise pe același tip de hârtie; sunt note luate în Biblioteca Națională de la

<sup>132</sup> Volumul *Alte vremuri. Amintiri literare* a apărut chiar în 1930, la tipografia lui J. Bendit din Fălticeni.

<sup>133</sup> Va fi ediția din 1931: *Descântecetele românilor. Studiu de folklor* (Academia Română. *Din viața poporului român*, XL), Regia M[onitorului] O[ficial], Imprimeria Națională, București, 1931, 423 p.

<sup>134</sup> Cf. *supra*, notele 17 și 130.

<sup>135</sup> Tezele nu s-au publicat și n-au fost susținute.

<sup>136</sup> În rămășițele bibliotecii de la Fălticeni, volumul 31 din *La Grande Encyclopédie* provine din biblioteca lui Constantin Sturdza de la Cristești, după cum probează ștampila rotundă a acestuia, peste care a fost aplicată ștampila dreptunghiulară a lui Artur Gorovei.

Paris, din următoarele lucrări: François de Belleforest, *La Cosmographie universelle de tout le monde*, Paris, 1575; Ruget de Laserre, *Le Tableau de l'Europe ... etc.*, Paris, 1651; Fr. Müller, *Beiträge zur Geschichte des Hexenglaubens und des Hexenprocessus in Siebenbürgen*, Braunschweig, 1854.

### 30.

Iași, 4 septembre 1930

Dragă Cucoane Artur, Îți mulțumesc pentru numerele din „Șezătoarea”, pe care le-am primit. De asemenea, îmi pare bine că ți-au fost de folos notele pe care ți le-am trimis, cum și de voiajul pe care l-ai proiectat în satul nostru.

Fiindcă nu știu în care clasă de liceu se învață despre cimilituri și despre Gorovei, am întrebat la corigențe eri și mi s-au dat oarecare răspunsuri: A. Gorovei a trăit odată cu Alecsandri; altul: a murit în război; altul: trăește la Copou și scrie la „Lumea”; altul: cimiliturile sînt făcute de Gorovei; altul: a fost un popă din Bucovina (confuzie cu Marian). După cum vezi, coane Artur, numele ți-e mai cunoscut decît opera.

Sărutări lui Sorinache și la revedere.

Ionel

C. p. Adresa: *Domniei Sale cuconului / Artur Gorovei / în Strada Mare la / Fălticeni / în mîna să se dea*. Ștampile poștale: IASI 5. IX. 930; FALTICENI 6. IX. 930.

### 31.

Iași, 10. III. [1]932

Dragă coane Artur,

Îmi pare rău că nu pot veni sîmbătă (în special ca să-ți spun la mulți ani ... cum se cuvine...). Știrea de la Serafim Ionescu că Lambrior a făcut o clasă (a I-a) primară la Fălticeni (în 1850-[185]1); restul însă le-a făcut la Tg. Neamț, după cît am găsit într-o carte asupra Școlii N° 1 din acel tîrg, de un fost institutor Cosmovici. M-a interesat foiletonul privitor la averea lui Lambrior la Fălticeni<sup>137</sup>. Dumitrache, în adevăr, e tatăl filologului. Că s-a născut la Fălticeni, în ianuar 1845, am găsit în arhiva Liceului Național. Deci, încă o glorie pentru Fălticeni. Am scris o biografie amănunțită lui L[ambrior], care va apărea în Anuarul Liceului<sup>138</sup>. În 1881, am găsit o cerere a lui Artur P. Goroveiu cerînd lui Burlă concediu nelimitat pentru boală; însoțită de un certificat medical, legalizat la comisia [a] III-a, a unui doctor (am

<sup>137</sup> Probabil articolul publicat în *Lumea* din 4 februarie 1932.

<sup>138</sup> *Alexandru Lambrior. Notă bio-bibliografică*, cit., *supra*, nota 44.

uitat cum îi zice) care cerea șase săptămâni, pe care Burlă le-a aprobat. Am scris o însemnare pe care acum nu știu unde am rătăcit-o. Îți mai aduci aminte, coane Artur, de cerneala violetă cu care ai scris cererea, foarte caligrafic?

De asemenea, pe la 1870 niște cereri ale lui P[etru] Softa<sup>139</sup> pentru scumpii săi odorași Vasilică și Petre (care s-au împotmolit în clasa a 2-a). Arhiva liceului conține aproape toată viața culturală a Moldovei de nord, de la Unire încoace. Aici ai avea, coane Artur, ce scormoni.

Sărutări lui Sorinache și încă o dată la mulți ani îți urează

Ionel

C. p. Adresa: *D<sup>sale</sup> D<sup>lui</sup> / Artur Gorovei / Avocat / Fălticeni*. Ștampile poștale: IASI EXPEDIERE – CURSA II 12 MAR 932; FALTICENI 13.III.932.

### 32.

5 octombrie 1933

Iubite cucoane Artur,

La cea ce m-ai anunțat prin scrisoarea recentă, răspunsul este următorul:

Înscrierile la Seminarul Pedagogic se fac numai în baza certificatului de examen de pedagogie (pe lângă licență).

Examenul de pedagogie (unul singur) se dă cu Bîrsănescu<sup>140</sup>, suplinitorul catedrei (pe care Sorin îl cunoaște) și constă din studiul cărții lui de pedagogie, a istoriei pedagogiei și a didacticei (aceste din urmă cărți de Găvănescu<sup>141</sup>, pe care le posedă orice profesor ori profesoară mai tânăr(-ră), trecuți pe la Universitatea din Iași.

Cartea lui Bîrsănescu o am eu de la autor și voiam să o trimit cu tată-meu azi; venind de la școală după plecarea lui la gară, am ratat planul...

Te așteptăm cu cea mai mare plăcere coane Artur să vii prin Iași; cît privește Cotnarii, anul acesta, nu cunosc planurile lui Traian și nici cum stă el cu permisele nenumărate care se cer. Dacă e vorba de ... mă-nțelegi mata, s-ar putea organiza ceva, fie chiar repezindu-ne cu trenul în ziua de 14, de unde vom veni împreună la Iași. În această privință, voi anunța pe Traian și vom anunța Cotnarii în caz de contramandare (a înțelegerii).

<sup>139</sup> Bunicul matern al Mariei Șiadbei și deci străbunicul lui Ion Șiadbei. A murit la 26 decembrie 1891 și a fost îngropat două zile mai târziu la Leuceșești.

<sup>140</sup> Ștefan Bîrsănescu (1895-1984), profesor la Universitatea din Iași, personalitate marcantă a științei pedagogice românești, era atunci conducătorul Seminarului Pedagogic Universitar.

<sup>141</sup> Ion Găvănescu(I) (1859-1949), profesor la Universitatea din Iași, renumit specialist al științei pedagogice, primul director al Seminarului Pedagogic Universitar din Iași, de la crearea lui în 1899 până în 1932. Crezurile sale politice l-au plasat alături de extrema dreaptă, ceea ce i-a adus – în ciuda vârstei foarte înaintate – trimiterea în temniță, unde a și murit.

Toate cele bune pentru mata și Sorinache de la

Ionel

P.S. Înscrierile la Seminarul Pedagogic se fac și în cursul anului, nu la început. Așa că, Sorinache cetind pentru examenul de pedagogie, s-ar putea prezenta în ianuarie-februarie (dacă va fi sesiune) și să facă probele practice în timpul următor. Dacă specialitatea lui Sorinache ar fi mai apropiată de idițiile pedagogice, cu oleacă de curaj ar putea să treacă examenul acum (până la sfârșitul lunii).

I. Ș.

### 33.

Iubite cucoane Artur,

De mai multe zile vreau să-ți sosească aceste rînduri ale mele pentru a-ți aduce ceea ce gîndesc și îți doresc cu ocazia împlinirii vrîstei de 48 pe 49<sup>142</sup>; totuși, nenumărate ocupații absorbante și presante îmi fură mereu clipele libere, încît urările mele – deși cu întîrziere – sper să fie tot atît de eficace și bine primite ca și în cazul că ar fi sosit la timp.

Ne rezervăm, însă, cucoane Artur, dreptul de a sărbători după cum se cuvine acest eveniment, pentru mine prilej de mare bucurie, pentru mata prilej de bună sfîtuire. Și până atunci – cu cît va fi timpul mai îndelungat până la soroc, cu atît și bucuria noastră va fi mai mare.

Încă o dată, coane Artur, îți urează sănătate și să ne trăești,

Ionel

Iași, 12 martie 1934

### 34.

Iași, 19. II. [1]935

Iubite coane Artur,

M-am executat cu chestiunea Sem[inarului] Ped[agogic]. Iată cum stă cazul: sub *nici un motiv* nu se poate face înscrierea în seminar fără procesul-verbal de examene de pedagogie. Seminarul Pedagogic este aplicarea, partea practică, a celor învățate teoretic la cursul de pedagogie.

Directorul Seminarului cunoștea cazul lui Sorin (i-l expusese și N. Gane<sup>143</sup>). Dacă Sorin ar cunoaște materia, s-ar putea aranja să dea examen în zilele care mai

<sup>142</sup> De fapt, în martie 1934 Artur Gorovei împlinea 70 de ani.

<sup>143</sup> N. N. (Nucu) Gane (1872-1956), magistrat, fiu al scriitorului Nicu Gane, văr de gradul al doilea al lui Artur Gorovei. A fost primar al Iașilor pentru scurtă vreme, în 1938.

rămîn din februarie, cu aprobarea Decanului Facultății. Totul ar depinde de el, prin urmare...

A doua chestiune<sup>144</sup>:

*Istoria lui Raimondu, scoasă din Decameron a Franții (1815)*, tradusă de vornicul Alecu Beldiman (v. Ionescu-Gion, *Vornicul Alecu Beldiman*, în *Portrete istorice și Iorga, Istoria lit[eraturii] rom[âne]*, sec. XVIII, t. II, p. 440 sqq.; R. Ortiz, *Per la Storia de la cultura italiana*, I, p. 252) există într-un alt manuscris. Cine e traducătorul? Beldiman ori Gorovei? Cine este copistul? Sunt două traduceri independente? Iată problemele.

Originalul este în *Decameron a Franții...*, ar fi deci *Cent nouvelles Nouvelles* ale lui Ant. de La Salle<sup>145</sup>.

*Artaxerxu* este piesă de teatru? Atunci este *Artaserse* de Metastasio, traducere, poate din grecește, posibil tot de Beldiman, care a mai tradus din Metastasio *Clemenza di Tito*.

Iată, deocamdată, ceia ce pot ști.

Alte detalii, mai târziu, la cerere și cu toată plăcerea.

Primește, coane Artur, tot ce dorești și din partea mea și a nevestii<sup>146</sup>.

Ionel

Adresa: Str. Ralet 16

(colț Lascar Catargi)

Iași

### 35.

Iași, 27. III. [1]935

Iubite coane Artur,

Am întârziat cu răspunsul la scrisoarea matală din o sumă de pricini, cea mai importantă dintre toate a fost însă sănătatea lui conu Iorgu<sup>147</sup>, pe care știința „modernă” era să-l trimeată spre Infern, cu injecțiile de insulină, care, în loc să-i facă bine, i-au dat tot felul de beteșuguri pe care nu le-a avut niciodată în viață

<sup>144</sup> Pentru cele ce urmează și implicarea unui membru al familiei Gorovei în copierea manuscriselor – Ștefan S. Gorovei, *Istorie culturală – istorie familială. Un „cerc literar” de la cumpăna veacurilor XVIII și XIX*, în *AȘUL, Istorie*, LXV, 2019, p. 419-450.

<sup>145</sup> *Istoria lui Raimondu* a fost tradusă din *Le Décaméron français* (II, 1774) al lui Louis d’Ussieux sau Dussieux (1744-1805). Paternitatea lui Antoine de La Sal(l)e (c.1388-1462) asupra culegerii *Les Cent Nouvelles nouvelles* este controversată.

<sup>146</sup> Matilda Șiadbei, profesoară, fiica lui Constantin Botez, cunoscut ca editor al operei lui Eminescu, frate al unuia dintre sponsorii „Vieții Românești”, „Conu Iancu Botez, ciudatul bancher și om politic, îndrăgostit de eroinele lui Shakespeare” (Ionel Teodoreanu, *Masa umbrelor. Întoarcerea în timp*, cit., p. 23). A avut parte de același tragic sfârșit, la prăbușirea blocului din strada Școalei în cutremurul din 4 martie 1977.

<sup>147</sup> Tatăl, Gheorghe (George) Șiadbei.

(dilatarea inimii, nefrită, etc.). Răul însă acum a trecut; din om care mergea pe picioare, „știința” însă l-a pus la pat și sperăm că abia pe mine-poimine să-l părăsească (mai slăbit) și să înceapă altă cură de îngrișă și contra anemiei...

Și iaca așa, coane Artur, am trăit cu toții o săptămână sub o tensiune inimaginabilă, în așteptări, alergări după medicamente, doctori în puterea nopții, etc. provocate în mod absolut inutil de medicina experimentală.

Acum să revenim la chestiunea arzătoare în privința traducerilor lui Ioan Gorovei<sup>148</sup>.

După cum vezi și mata din titluri, Gorovei spune că amîndouă traducerile „s-au scris” numai de el, nu s-au tălmăcit. Beldiman se știe că a tradus pe „Raimund”: data de 1815 este de pe un Ms. al lui, indicat de Gion și Iorga, care nu știu unde se păstrează. Ea poate fi însă anterioară. Eu ți-am comunicat matale originalul; rămîne ca mata să constați dacă sunt traduceri independente ori numai copii de pe același original. Problemă de editor...

Mi-a părut rău, coane Artur, că Sorinache, la ultima lui călătorie la Iași, n-a catadicsit să treacă și pe la mine, la 100 de pași de Nucu Gane<sup>149</sup>. Sper că acest lucru nu se va mai repeta; nu numai din partea lui, dar nici din partea babacă-su, căci, pe lângă o vorbă de prieten adevărat, vor putea găsi oricînd și un vinișor și udătură ca pentru obraze subțiri...

Pentru catedra de la Universitate<sup>150</sup>, am făcut acțiune în contencios (la secția a 2-a a Curtii de Iași); aștept acum să văd și magistratura noastră cît este de independentă și cît este de legată la ochi așa-zisa „justiție” de la noi.

Pînă la revedere, primește coane Artur toate cele convenite de la mine și de la nevastă.

Ionel

Str. Ralet 16

(colț Lascar Catargiu)

<sup>148</sup> De fapt, *Theodor Gorovei* de la Icușești (Icușești) – cf. studiul citat *supra*, nota 144.

<sup>149</sup> N. N. Gane locuia pe Aleea Pinului (casa există și azi), în adevăr la câțiva pași de locuința lui Șiadbei.

<sup>150</sup> Catedra de limbi și literaturi romanice de la Facultatea de Litere a Universității din Iași, pentru ocuparea căreia s-a ținut concursul din decembrie 1934 (menționat în textul introductiv).

## 36.

**TELEGRAMĂ TRANSITATĂ****Din** Jassi **Nr.** 2977 ..... 27/IV **ora** 19/22

Artur Gorovei avocat

F[ă]lt[iceni]

Tata decedat azi

Înmormântarea martzi

Ionel

Ștampila oficiului poștal Fălticeni, cu data: 27 APR 935. Unele cuvinte scrise de mână sunt neinteligibile; textul tipărit este redat în **bold**.

\*

În același pachet se mai află și patru ilustrate între ai căror semnatari este și Ion Șiadbei. Fără importanță pentru preocupările acestuia din urmă, ele oferă doar repere de timp și loc pentru biografia sa.

## 37.

Paris, 30/9 [1]927

Sărutări și îmbrățișări de la noi.

Marie

Georges

Gigică

Ionel

Ilustrată din seria *Paris et ses Merveilles* (nr. 24): PARIS – L’Avenue des Champs Elysées et les Chevaux de Marly. Scrisă cu creionul de G. Șiadbei. Adresa: *Mr. / Artur Gorovei / Avocat / Fălticeni / Roumanie*. Ștampile poștale: PARIS – R. de PONTOIS 1–10 27; FALTICENI 6.OCT.927.

## 38.

Paris, 24.XII. [1]928

Vă dorim la amîndoi cu ocazia sărbătorilor și anului nou toate bucuriile și realizarea nădejdlor mari și mici; sănătate, viață îndelungată, tinereță fără hotare și fără umbra grijilor.

Ionel

Gigik

Select Hotel, 1, Place de la Sorbonne

Paris (V<sup>e</sup>)



Ilustrată: PARIS – L’Opéra. – Le Foyer. Scrisă de I. Șiadbei. Adresa: *MM<sup>s</sup> / Arthur et Sorin Gorovei / Str. Mare / Fălticeni / Roumanie*. Ștampile poștale: PARIS 25 – RUE DANTON 25 XII 28; FALTICENI 29.XII.928.

**39.**

Piatra, 24 VII 1933

Pentru prima zi de excursie totul a decurs conf[orm] programului: Oglinzi, Mănăstiri, Bălțătești, Piatra. Ni pare rău că nu ați putut veni cu noi, deoarece timpul se arată foarte favorabil

Sărutări,

Traian, Ionel, Gigik

Ilustrată: Băile Bălțătești. Villa Cantemir. Scrisă de Traian Șiadbei. Adresa: *D<sup>lor</sup> / Arthur și Sorin Gorovei / Fălticeni*. Ștampile poștale: PIATRA NEAMȚ 25.VII.933; FALTICENI 26.VII.933.

**40.**

Iulie 1933

Vă împărtășim din impresiile înregistrate pe peliculă cu ocazia excursiei la Cheile Bicazului

Traian

Ionel

Gigik

Foto Gigik

Fotografie (Cheile Bicazului 25 iulie 1933) multiplicată ca ilustrată. Scrisă de Traian Șiadbei. Adresa: *D<sup>lor</sup> Sorin și Arthur Gorovei / Fălticeni*. Ștampile poștale: cea a oficiului Iași foarte prost imprimată; FALTICENI 1.VIII.1933.

„AU MILIEU DES LIVRES, MES SEULS CAMARADES”. LETTRES DE ION ȘIADBEI  
ADRESSEES A ARTHUR GOROVEI

(Résumé)

*L'auteur présente 40 documents épistolaires (lettres, cartes postales, cartes postales illustrées, un télégramme) adressés par le philologue et linguiste roumain Ion Șiadbei (1903–1977) à son oncle maternel, Arthur Gorovei (1864–1951), folkloriste et écrivain, membre (correspondant, à l'époque) de l'Académie Roumaine. Les lettres de 1919-1920 dévoilent la précocité d'un adolescent, dont les connaissances et les préoccupations scientifiques annonçaient le futur savant. Malheureusement, la carrière de I. Șiadbei dut connaître des péripéties inattendues et, en quelque sorte, inexplicables (ou difficiles à expliquer). Des conjonctures souvent défavorables, alliées parfois à son tempérament difficile, ont contribué à ses échecs. Sa vie reste presque inconnue (ou mal connue) et ses écrits scientifiques ne furent jamais réédités. Il perdit sa vie à Bucarest, dans le terrible tremblement de terre du 4 mars 1977, au milieu de ses livres et manuscrits; il est très probable que ses papiers périssent à cette même occasion. Les lettres conservées dans les archives de la famille d'Arthur Gorovei deviennent ainsi des témoignages précieux pour une future biographie de ce savant.*